

Zimbar zungen von gebìnn **Tönle Bintarn 2**

*Testi del concorso
letterario Tönle Bintarn
nelle tre lingue cimbre*

2020 - 2022

Lusérn - Simm Kamòündar - Draitza Kamòündar

Hergerichtet vo
a cura di

Ermenegildo Bidese
Valentina Nicolussi Castellan

Ermenegildo Bidese, Valentina Nicolussi Castellan

Zimbar zungen von gebìnn Tönle Bintarn 2
Testi del concorso letterario Tönle Bintarn nelle tre lingue cimbre

Kulturinstitut Lusérn
Istituto Cimbro Luserna

Zimbar zungen von gebìnn Tönle Bintarn

2

*Testi del concorso
letterario Tönle Bintarn
nelle tre lingue cimbre*

2020-2022

*Lusérn - Simm Kamòündar -
Draitza Kamòündar*

Hergerichtet vo
a cura di

**Ermenegildo Bidese
Valentina Nicolussi Castellan**

Kulturinstitut Lusérn
Istituto Cimbro Luserna

Con il contributo finanziario di:

Regione Autonoma
Trentino-Alto Adige/Südtirol

Grafikprojekt un drukh Tipografia Esperia / Lavis
Progetto grafico e stampa Tipografia Esperia / Lavis

Kulturinstitut Lusérn
Istituto Cimbro Luserna

ISBN 978-88-9538-6-09-6

Saitn – Indice

Vorbort – Prefazione	5
Innvüarom – Introduzione	7

2020

Sebastiano Nicolussi Golo / Antonio Nicolussi Golo	
<i>Dar nono, drai hennen un a betoniara</i>	19
Domenico Valente / Maria Vittoria Cunico / Paolo Martello / Yvonne Rigoni / Lauro Tondello, <i>Bievel gapàinach zo leban</i>	22
Armando Stevanoni, <i>De boje tze leban</i>	25
Matteo Nicolussi Castellan, <i>Da laisege zait</i>	29
Sabina Cattazzo, <i>Der hunt 'un mai alte...</i>	32
Antonella Gasperi, <i>Ena varbe</i>	34
Anna Maria Trenti Kaufman, <i>Dar lest tåntz</i>	35
Sabrina Mosele, <i>In di nebdar</i>	40
Nirvana Pedrazza, <i>Coronavirus: zoa nèt zo vorgèzza</i>	42
Matteo Nicolussi Castellan, <i>Huamat Lusérn</i>	44
Francesco Pesavento “Pasch” un “Cale” / Angelo Rigon “Lambi” / Franco Rigoni “Zurlo”, <i>Der tröom ba bennet ambidar de fabel borlóart</i>	46
Lorenzo Maimeri, <i>Mai nuno un iz puach wume peste</i>	59
Mattia Nicolussi Rossi, <i>Dar matå</i>	60
Classe II – Scuola primaria di Lavarone - Luserna, <i>Dar längez</i>	61
Patrik Nicolussi Principe, <i>Ricordo della guerra</i>	63
Samantha Nicolussi Rossi, <i>Dar martzo</i>	64
Alice Nicolussi Neff, <i>Lusérn in di zait von COVID-19</i>	66

2021

Gisella Nicolussi, <i>Di trukhnen zeacharn</i>	71
Nicoletta Dal Lago, <i>Papillon</i>	73
Riccardo Ferracin, <i>Hoar iz gareida ume bazzare</i>	75
Antonella Gasperi / Sofia Pergher, <i>Dar båndrar über “daz grüimma” azpe ’z mer</i>	77
Sergio Moratti / Jvonne Gasperi, <i>Dar khast holtz</i>	80
Matteo Slaviero Jop / Maria Vittoria Cunico / Paolo Martello Katarnun / Yvonne Rigoni / Lauro Tondello Plózar, <i>Zo gadenkhan in tenente Federico Enrico</i>	81
Lorenzo Graziola / Maria Grazia Gasperi, <i>Stoap</i>	86
Sergio Moratti / Jvonne Gasperi, <i>Dar staige von bisan</i>	87
Lorenzo Graziola / Maria Grazia Gasperi, <i>Betarhintar</i>	88
Maimeri Lorenzo, <i>Peste ka bearn</i>	89

Francesco Pesavento “Pasch” un “Cale” och / Angelo Rigon “Lambi” /	
Franco Rigoni “Zurlo”, <i>An fabel logaart in mitten an plaatara me pecke</i>	90
Classe II – Scuola primaria di Lavarone - Luserna, <i>Dar sneaflokk</i>	94
Classe IV – Scuola primaria di Lavarone - Luserna, <i>Dar snea</i>	102
Patrick Nicolussi Principe, <i>Dar längez</i>	111
Samantha Nicolussi Rossi, <i>Di röasla von bipparn</i>	112
Mattia Nicolussi Rossi, <i>Slaf, pòppele, slaf</i>	113
Classe II – Scuola primaria “N. Valduga” di Terragnolo	114
2022	
Marta Martinello, <i>Glentzege oang</i>	123
Maria Vittoria Cunico / Paolo Martello Katarnun / Lauro Tondello Plözar /	
Francesco Rodeghiero Runz, <i>An gaschénk vil gapaitet</i>	125
Valentina Nicolussi Castellan, ‘Z bèttar von lem	128
Willy Nicolussi Paolaz, ‘Z stördjele von baible in balt	130
Sofia Zandarin / Simone Rela, <i>An groosa lessiuun</i>	131
Classe II – Scuola primaria di Lavarone - Luserna, <i>Kalendula</i>	134

Vorbort

Bar gian auz gântz gearn pitt ditza puach boda lekk panåndar alle di tèkste boda soin khent geschikht in di lestn djar vor 'z Gebinn Tönle Bintarn.

Bar hâm geböllt leng panåndar di arbat vo alln in laüt boda hâm genump toal, un nèt lai di sèllnen boda hâm eppaz gebùnnnt, zoa azta stea geschribet, durch di zait o, berda hatt geböllt helvan zo halta lente da zimbar zung.

In ditza puach bartar vennen di drai zimbar zungen: da sèll vo Lusérn, da sèll von Simm Kamòündar un da sèll von Draitza Kamòündar. I halt azta ditza puach mage helvan bidar auzolega 'z gebinn un zo macha khennen hèrta mearar da ünsar muatarzung.

Vorgèllz Gott alln in laüt boda hâm geschribet un geholft vor ditza puach.

*Dokt. Gianni Nicolussi Zaiga
(Vorsitzar von Kulturinstitut Lusérn)*

Prefazione

Con grande piacere, presentiamo questo volume riguardante la raccolta dei vari testi pervenuti nel corso degli ultimi anni in occasione del concorso letterario Tönle Bintarn.

Abbiamo voluto raggruppare i lavori di tutti i partecipanti, e non solamente quelli risultati vincitori durante le varie edizioni, affinché possa rimanere la testimonianza, nel corso del tempo, di chi ha voluto contribuire a tenere in vita la lingua cimbra.

Troverete, all'interno di questo testo, le tre varianti cimbre: quella di Luserna, quella che riguarda i 7 Comuni Vicentini, e infine quella dei 13 Comuni Veronesi. Mi auguro che quest'opera possa essere anche l'auspicio per una futura riedizione del concorso e spero anche che possa contribuire a divulgare l'interesse nei confronti della nostra madrelingua.

Ringrazio tutti coloro che hanno contribuito alla realizzazione ed auguro una buona lettura.

*Dott. Gianni Nicolussi Zaiga
(Presidente dell'Istituto Cimbro - Kulturinstitut Lusérn)*

Innvüarom

Da zimbar zung in di zait von COVID

Haür, in da gântz bëlt, vil laüt soin darkrânkht peng inan virus: 'z iz dar Covid 19. Zoa nèt zo darkrânkha, hattma gemocht stian dahùam inngespèrrt vor mearare månat un biar khindar hâm nèt gemak gian ka schual. [...] Dise månat inngespèrrt dahùam hattz parirt z'soina in di stördje vo dise djar, bodamar hâm hërtä aukontärt moine altn; i hettat nia pensàrt ke 'z hettata gemak vürkhemmen eppaz asó schaüla un pinme vil gevörtet. I sperär azta pasàr allz, azma bidar mage gian ka schual un azma bidar mage ummargian, åna zo vörtase von laüt. (dal racconto *Dar matå* di Mattia Nicolussi Rossi).

Azta epparümmaz hettat no gezbaivlt bida pittar zimbar zung makma ren vo daz sèll boda vürkhint haüt zo tage o, di tèkste boda soin khent augelest in ditza puach zoang gesichart ke ma makz tüan.

Ettlane tèkste un gedichte boma vennt in ditza puach – boda iz daz zboate såmmlpuach von Gebinn Tönle Bintarn pittn geschràiba boda geat von djar 2020 atz djar 2022 in di drai zimbar zungen vo Lusérn, von Simm Kamòündar un von Draitza Kamòündar – ren vodar pandemì vo COVID-19. *Eppaz asó niamat hebatzen nia impitet!* schraibeta di Nirvana von Padràzz in soi tèkst *Coronavirus: zoa nèt zo vorgëzza*.

'Z geschràiba von puam un von diarnen vodar schual macht auzkhemmen bi sber 'z iz gest machan schual *lai aftnan skérmo* un redet o vodar vort bosa barnen in di eltarn (*i pinme vil gevörtet*):

Vorānahì, in di schual, hattmase gimak seng un ren, est makmase seng un ren lai aftnan schermo, 'z iz nèt schümma! Ma hatt gihatt alla di zait zo reda pittn profesör, zo rispündra azzadar eppaz hám givorst; est iz sber lai machan gian in microfono ombrómm dar computer sprint par ardja vo sovl bodar khint ginützt in da lest zait fra hausaufgabe un videoletzióngen...

(dal racconto *Lusérn in di zait von COVID-19* di Alice Nicolussi Neff).

Azta di djungen ren vo bi sber 'z iz gest ka schual, di groazan übarléng atti bia sa soinse gehöart vorlórt, neméar sichar un müade; vil vert ditza khint auz redante vo åndarz o, azpe gedénkhante in alt vatar

Ihan galoutzat mai vatar caminarn asou asou paisi in maime arme. I gadenke der man vij starckun junk boist gabest un in man, mear spete, gapukat nan tzegene jarn 'un kriaghe, nist gabout un nist gasuast, pit lepische troman un de wortan nist forghezzat bo er ha-ci gapringat huan (dal racconto *De boje tze leban* di Armando Stevanoni).

odar von börtar von baibe in di nebldar vodar zait, vorlórt zbisnen dar zait vo balse iz gest khlumma un di zait bose iz nå zo leba est alz eltarz mensch:

I vorstéa nèt.

Di laüt ren, un di börtar konfùndarnse.

I moch khearn bidrùmm dahùam, i pin da sidar gestarn.

Zérte khindar gian ka schual, i nèt ombrómm i moch mèlchan di khüa.

Est pinne gesotzt afti pånkh ombrómm i hån bea in khnia: eh, i höar alle moine djar!

I moch gian ma epparùmmaz iz khent abe pa stiage un peng iz, mage nèt gian.

'Z hattmar khött ke 'z iz moi månn un ke i lebe da.

Dar iz narrat!

I pin nèt boràtet, i hån zen djar!

(dal racconto *In di nebldar* di Sabrina Mosele)

'Z matta nèt veln a geschràiba bodaz helft zo überlèga atti geschedegate umbèlt, attz lem von laüt un atti noat vo *laisega*

zait, a zait boda bart khemmen un bodaz bart zoang bia di djardar bobar soin nå zo leba est soinz unsìnne djardar, lai zuarzolega åna zo übarléga:

I pin gest nå zo khödadar ke di bëlt iz nèt gest asó azpe haüt zo tage. 'Z lem iz gest bahémmegar baz est, alle hám hèrta gemocht loavan, atti arbat magàre peng dar gech, zoa zo gebinna hèrta mearar odar zo riva pellar baz di åndarn laüt. I khüdar lai ditza, belo moi pua, 'z soinda nèt gest schümmane djardar. [...]

'Z iz gest a zait boda di birbln hám asó starch gefuket ke sa hám abegeschlakk di beldar. Di bintadar soin khent hèrta bermar un, auz pan summar, vil vert hattz gerenk un geschaurt. Di natür iz gest nå z' schraig a hilf in månn [...] Di bëlt iz nèt von månnen, 'z soinz di månnen boda gehöarn dar natür. [...]

Èkko alóra, in an tage di natür hatt pensårt: "Di månnen loavan hèrta, sa soin neméar guat zo halstanen a migele zait vor se, sa rense njånska å un zoa zo gebinna soinsa nå zo distriüdjra da gántz bëlt. Est tüade eppaz." [...]

'Z iz gest a bintar azpe alle di bintadar bobar soin gest gebónt z'sega. Khummandar snea, barm un pinn roasan boda hám geplüadet no in djenaro. Alle soin gest hèrta in viazo, odar vor di arbat, odar zo giana ka schual, odar zo gödranen di urlaub. Un hèrta pinn sèll dinkh sèmm, da sèll trappl in di hent. Allz in an stroach izta khent eppaz vodar bait mòrgassait.

*[...] A starchar matå! Alle hámz pensårt azpe du! "Eh a migele viavar pitt huast, in zboa drai tang bartma stian pezzar!". Un anvézte di laüt soin darkräckht nå un nå, an tage 10, dena 100, 1000, 10000. Zoa zo stiana gesùnt hattma neméar gemak gian ummar pa lånt, alle inngepèrrt in haus, bar soin auzgånt lai zo provédra. (dal racconto *Da laissege zait* di Matteo Nicolussi Castellan).*

In di tèkste von djardar 2021 un 2022 di laüt ren mearar vo daz sèll bosa höarn un trang innbene un vor ditza di tèkste khemmen khürtzar; 'z khinta genützt vil 'z gedicht boda helft zo macha auzkhemmen pezzar bazma hofft un iz lugàrt in geléba:

*Un no barte kontàrn
vo kraidarestórdje*

(*sicharne plétz
oang vo baibarn boda lachan
un du bodo höarst khumman beata);
getritzlt in staige
dar stoap in maul
mercht di tritt
von gebåndra.
Ma i boazte pitt miar
un an daz birsarste
auz an ort
barstomar spèrrn di oang
miar un diar.
Un pittanåndar
vångbar å
an åndarn bege.*

(dalla poesia *Stoap* di Lorenzo Graziola e Maria Grazia Gasperi).

Azta epparùmmaz no zbaivlat, mochtma untarstràichan bia, zo tüana ditza o, da zimbar zung zoaget alla soi kraft un sterche alz zung boda iz guat z'zoaga saiz bazma hatt innbene un bazta höart di seal, saiz bazta iz auzbene un di sachandar von lem. Zoang bi raich 'z izta di zung, biavl ma mage khön, un o gem platz un lem dar zimbar zung iz gest, un iz no est, dar sinn von geschräiba azpe biar un von Gebinn Tönle Bintarn.

Vorgèllz Gott alln in laüt boda in dise djar hám geholft pitt soine tèkste z'zoaga bi starch 'z izta da zimbar zung. *Dar hatt gemacht eppaz groaz vor d'ünsar zung! Vorgèllz Gott!*

Lusérn, bintmånat 2023

Ermenegildo Bidese
(Vorsitzar von bizzanschaftege komitått)

Introduzione

Il cimbro al tempo del COVID

Haür, in da gântz bëlt, vil laüt soin darkrânkht peng inan virus: 'z iz dar Covid 19. Zoa nèt zo darkrânkha, hattma gemocht stian dahùam inngespèrrt vor mearare månat un biar khindar hâm nèt gemak gian ka schual. [...] Dise månat inngespèrrt dahùam hattz parirt z'soina in di stördje vo dise djar, bodamar hâm hërtä aukontärt moine altn; i hettat nia pensàrt ke 'z hettata gemak vürkhemmen eppaz asó schaüla un pinme vil gevörtet. I speràr azta pasàr allz, azma bidar mage gian ka schual un azma bidar mage ummargian, åna zo vörtase von laüt. (dal racconto *Dar matå* di Mattia Nicolussi Rossi).

Se ci fossero stati ancora dei dubbi sul fatto che la lingua cimbra sia capace di raccontare la contemporaneità, i racconti contenuti in questa raccolta li sciolgono definitivamente.

Diversi sono i racconti e le poesie, infatti, di questa seconda raccolta del concorso Tönle Bintarn degli anni 2020-2022 nelle tre varianti cimbre di Luserna, dei Sette e Tredici Comuni aventi per tema la pandemia da COVID-19. *Eppaz asó niamat hebatzen nia impitet!* scrive Nirvana Pedrazza nel suo racconto *Coronavirus: zoa nèt zo vorgèzza*.

I racconti dei ragazzi e delle ragazze della scuola si soffermano in particolare sulla difficoltà della scuola *lai aftnan skèrmo* e sulla paura che percepiscono dagli adulti (*i pinme vil gevörtet*):

Vorånahì, in di schual, hattmase gimak seng un ren, est makmase

seng un ren lai aftnan schermo, 'z iz nèt schümma! Ma hatt gihatt alla di zait zo reda pittn profesör, zo rispündra azzadar eppaz hám givorst; est iz sber lai machan gian in microfono ombrómm dar computer sprink par ardja vo sovl bodar khint giniützt in da lest zait fra hausaufgabe un videoletziongen...

(dal racconto *Lusérn in di zait von COVID-19* di Alice Nicolussi Neff).

Se i più giovani raccontano le difficoltà a scuola, i grandi si soffermano, invece, sull'esperienza di smarrimento, di insicurezza e di fatica, spesso riletta attraverso altri contesti, come il padre anziano

I han galoutzat mai vatar caminarn asou asou paisi in maime arme. I gadenke der man vij starck un junk bo ist gabest un in man, mear spete, gapukat nan tzegene jarn 'un kriaghe, nist gabout un nist gasuast, pit lepische troman un de wortan nist forghezzat bo er ha-ci gapringat huan (dal racconto *De boje tze leban* di Armando Stevanoni).

oppure la donna confusa nel tempo, tra passato interiore da bambina e presente da anziana:

I vorstéa nèt.

Di laüt ren, un di börtar konfündarnse.

I moch khearn bidrùmm dahùam, i pin da sidar gestarn.

Zèrte khindar gian ka schual, i nèt ombrómm i moch mèlchan di khüa.

Est pinne gesotzt afti pånkh ombrómm i hån bea in khnia: eh, i höar alle moine djar!

I moch gian ma epparùmmaz iz khent abe pa stiage un peng iz, mage nèt gian.

'Z hattmar khött ke 'z iz moi månn un ke i lebe da.

Dar iz narrat!

I pin nèt boràtet, i hån zen djar!

(dal racconto *In di neblدار* di Sabrina Mosele)

E non manca la riflessione sulla catastrofe climatica, sulla vita dell'uomo e sul bisogno di *laisega zait*, un tempo futuro dal quale questi anni ci appariranno come un periodo affannato e irresponsabile:

I pin gest nå zo khödadar ke di bëlt iz nèt gest asó azpe haüt zo tage. 'Z lem iz gest bahémmegar baz est, alle hám hèrta gemocht loavan, atti arbat magàre peng dar gech, zoa zo gebinna hèrta mearar odar zo riva pellar baz di åndarn laüt. I khüdar lai ditza, belo moi pua, 'z soinda nèt gest schümmane djardar. [...]

'Z iz gest a zait boda di birbln hám asó starch gefuket ke sa hám abegeschlakk di beldar. Di bintadar soin khent hèrta bermar un, auz pan summar, vil vert hattz gerenk un geschaurt. Di natùr iz gest nå z' schraig a hilf in månn [...] Di bëlt iz nèt von månnen, 'z soinz di månnen boda gehöarn dar natùr. [...]

Èkko alóra, in an tage di natùr hatt pensàrt: "Di månnen loavan hèrta, sa soin neméar guat zo halstanen a migele zait vor se, sa rense njánka å un zoa zo gebinna soinsa nå zo distrüdjra da gántz bëlt. Est tüade eppaz." [...]

'Z iz gest a bintar azpe alle di bintadar bobar soin gest gebónt z'sega. Khummandar snea, barm un pinn roasan boda hám geplüadet no in djenáro. Alle soin gest hèrta in viazo, odar vor di arbat, odar zo giana ka schual, odar zo gödranen di urlaub. Un hèrta pinn sèll dinkh sèmm, da sèll trappi in di hent. Allz in an stroach izta khent eppaz vodar bait mòrgassait.

*[...] A starchar matå! Alle hámz pensàrt azpe du! "Eh a migele viavar pitt huast, in zboa drai tang bartma stian pezzar!". Un anvête di laüt soin darkrânkht nå un nå, an tage 10, dena 100, 1000, 10000. Zoa zo stiana gesùnt hattma neméar gemak gian ummar pa lånt, alle inngespèrrt in haus, bar soin auzgånt lai zo provédra. (dal racconto *Da laissege zait* di Matteo Nicolussi Castellan).*

I racconti poi del 2021 e 2022 lasciano trasparire una svolta intimistica, una esigenza di brevità, di concisione. Ci si sofferma sulla parola poetica come capace di esprimere meglio la speranza che è nascosta nel vivere:

*Un no barte kontärn
vo kraidarestórdje
(sicharne plétz
oang vo baibarn boda lachan
un du bodo höarst khumman beata);
getritzlt in staige*

*dar stoap in maul
mercht di tritt
von gebåndra.
Ma i boazte pitt miar
un an daz birsarste
auz an ort
barstomar spèrrn di oang
miar un diar.
Un pittanåndar
vångbar å
an åndarn bege.*

(dalla poesia *Stoap* di Lorenzo Graziola e Maria Grazia Gasperi).

Anche in questo – qualora qualcuno lo avesse dubitato – il cimbro rileva tutta la sua energia di lingua capace di esprimere l’interiorità e i moti dell’anima così come l’esteriorità e i fatti della vita. Questo era ed è il senso della scrittura in cimbro e del concorso letterario Tönle Bintarn: mostrare la ricchezza della lingua e la sua espressività e, allo stesso tempo, darle ampiezza e respiro.

Un plauso e un ringraziamento sono d’obbligo a tutti coloro che in questi anni hanno contribuito con i loro testi a dimostrare la forza del cimbro. *Dar hatt gemacht eppaz groaz vor d’ünsar zung!
Vorgèllz Gott!*

Luserna, novembre 2023

*Ermenegildo Bidese
(Presidente Comitato Scientifico)*

Tönle
Bintarn

192020

Sebastiano Nicolussi Golo | Antonio Nicolussi Golo

Primo classificato | Variante di Lusérn

Dar nono, drai hennen un a betoniara

Moi nono iz gekheart bidrùmm lång un magar, siånska azzar nèt iz gest asó vor in kriage.

Vo moin nono izta gekheart vor earst dar skèletro, dar iz khent auvar padar Lait, boda vüart zuar in lånt, pittnan sbern müadegen tritt. Soine tschelln vo djüngom, åna nicht zo khöda, hämen lai darkhénnt.

Spetar dar reng hatt geprenk bidrùmm 'z pluat; nèt allz furse, nèt allz soi, ma da hámz augenump allz ummaz, allz daz sèll bosa soin gelånk zo lega panåndar drinn in zboa schèffla.

A par bochan darnå dar bint hatt zuargelest un geprenk bidrùmm di haut. A nachpar hattze gevuntet augehenk inar vaücht.

'Z hèrtz, no daz sèll nèt, daz sèll iz nia vortgånt von lånt.

A par nevan hámz augestopft un dena håmsaz gebeget pittar bage von spetziàl. Sidar in sèll tage dar nono iz gestånt lång un magar.

Moi nono hatt gemacht in maurar. 'Z hatten gehatt abegelirnt soi vatar vor in kriage, un hatt gevuntet palle arbat a bòtta az iz gest verte. Gèlt, però, hattarsan gesek bol bintsche un hatt gemocht stian vort bait von lånt vor ettlane månat. Auz pan bintar, baldar iz gestånt dahùam, hattaren augemacht soi herbege, hatt gëtt a hånt in stall nå dar khua un in drai hennen un in haus nå in vünf khindarn.

Moi nono iz gest a guatar arbatar un in an tage håmsen gemacht kapo kantiar. A tiabas a bòtta hattar gemacht a drai konte un hatt

überlékk: "azze magat auleng firma alùmma, magate arbatn in lånt un gebinnen eppaz mearar. Ma zo lega au firma, a katzöla un a zikkl soin nèt genùmma: i hettat mångl vonar betonira zo macha au malt. Ma zo khoava di betoniara billdada soin soi gèlt un daz sèll menglt". Asó izzar gånt vür zo partira ka långes un zo kheara bidrùmm ka herbest un hatt njánka mear gedénkht bazzez iz dar summar in lånt.

In a bintarnacht, moi nono iz auzdarbékht allar audarhózzt, dar hatt gehöart an söttan starchan rümlar nidar in ponéro von hennen. Dar izzese ågelekk bahémme un iz nidargeloft gántz für.

A henn hatt gevelt un di zboa boda soin gestånt soin gest narrat vo vort. Dar ponéro iz gest a gántzar durchanåndar. "Baz bartz soin gest" hattaren gevorst moi nono. "Ditza iz nèt dar vuks; ditza iz a groavez vich. A billezsboi furse, odar az okórat, insinamài dar per".

Moi nono hatt hergerichtet azpe dar iz gest guat in ponéro vor di zboa hennen boda soin hintargestånt.

Di nacht darnå, an åndadar rümlar, hèrta von ponéro auvar, hatt bidar darbékht moin nono. Dar månn iz geloft bahémme atz vestar z'sega ber 'z iz dar diap: in gelaüchtega von må hattar gesek eppaz tunkhl boda iz inkånt, halbe månn un halbe vich, boda hatt gehaltet a henn in di snautze.

Dar månn iz gånt nidar aft untar un hatt gevuntet bidar in ponéro untaraubart un da uantzege henn boda iz gestånt, halbe toat vodar vort.

"Dar sèll mostro bart sichar khemmen zo nemma da lest henn o" hattar überlékk moi nono. "Dòpo barte stian åna hennen un ditza sichar berat a groazar schade. Ma furse nèt allz daz letz trakk schade; az berat dar per un azzen töatat, magate vorkhóavan di haut un pinn sèll gèlt khoavan di betoniara".

Dar nono hatt hergerichtet in ponéro vor da uantzege henn hintargestånt un iz gestånt a migele drauzopensàrada.

In sèll abas hattar hergenump in sklopp, hatten gevazzt un izzese lugàrt hintar in ponéro untar in vestarle.

Dar hatt gepitet.

Sbere tritt hämen gemacht aurekhan, dar mostro iz pròpio gest dar per, daz groaz vich hatt gesmekht in air un izzese augehaltet zo lüsna. Dòpo a puzzle dar mostro izzese gedjukht

kontro dar tür von ponéro un hattze inngeprocht un iz inngånt zo süacha da lest henn. Moi nono iz augestånt, hatt gelekk di kåna von sklopp inn pa vestarle von ponéro un hatt miràrt in sbartz schatn.

Dar per izzese gekheart zuar moin nono, moi nono hatt gehaltet in sklopp zuar in per.

Moi nono hatt puntårt in sklopp tortemìtt in oang von per, un dar per hatt geschauget in di oang moi nono.

Siånska azta in lånt alle kontårn disa stòrdja gelàich, balsa rivan da aniaglaz khütt daz soi. 'Z izta berda khütt ke moi nono izzese gevörtet, åndre khön ke dar hatt gesek a zeachar khemmen abe von oang von per, 'z iztada insinamài berda khütt ke moi nono hatt darkhénnt in da krump snautze von vich an altn tschell.

Ma moi nono hatt nia khött in a lentegez ombrómm dar hatt nèt geschozzt in per un ombrómm dar hatt nia gekhoافت di betoniàra.

Domenico Valente | Maria Vittoria Cunico | Paolo Martello |
Yvonne Rigoni | Lauro Tondello
Primo classificato | Variante dei Simm Kamòündar

Bievel gapàinach zo leban

Vòr me gròozien khriege, kan Süun, bia in alle de andare léntar vondar Hòachébanen, ista gabéest vil àrmakhot; de laüte habent galébet dëssen ba ze saint gabéest guut zo lèsan au von èkharn un vomme gaarten, un vondar milche un vomme vlòosche von in sachen ba ze habent gazóget au.

Dar main vòarvatar, dar Piro Spiller, bar van allen garüufet Rokko, badar dar sain òbarnamo bar Rul.

Ear hat galébet kan Süun, ba ar hatte 'z haus un antia ekhare ba ar hatte gaseent pataaten, bòotze, gèrsta, linsen, èrbazen, fasöol; ar hatte zbòa góoze och, badar dis bar net ganùkh zo bohàltan de faméja.

Var gabinnan éppazen, hatar gamacht in kontrabandiar übaràllame vun tabàkhe.

Dar tabàkh ist khent gasaamet au fan raütle vomme Brintaale fintz van vérren jaare zèchzanhùndart.

De raütle barn èkharle vun èrden gazèrret aus van làiten me pèrge un gahàltet au van möorlen, un galéget fintz au vüf hùndart mettarn òbarn me flimme.

De stòrja zéelt au az dà barnta de èersten seete un az dar saamo bar gabéest gatràget von àname benedictin fraare vondar Kinen, logaart innont àname hòllot trèttastabe.

Dar tabàkh ist khent au fan Hòachébane vor éngen un stikheln stàigar ba, antia bòtta, saint gant dehin naach in stéeln.

Diise stàigar, net gabartet auz van Finanzbachen, saint gabéest hörtan dorlòofet von Kontrabandiarn pa dar nacht bor

sainan net gasècht un barn garüfet “de trèttabègale vomme tabàkhe”.

Dar main vòarvatar hat bòol gakhant diisen stàigar, un noch pezzor dii ba vondar hòachébanen van Siban Komoin habent gabüuret au ka Lusern ba ear bar bòol gakhànt un ófte gahölfet un infânget in de stèllar odar in de dillen.

In òona vun diisen roasen, ar hat sich gatànt baar az de bèllasen Finanzbachen saint gabéest paitanten auz en nach me konfine.

Ar hat sich gahàltet au un hat gasüntet au an vòar ba ar hat gasüuret met nasse hòltze un grase var haban an gròozar róoch.

Ar hat sich galéngart idar nàghane me vôore un hat gamacht vènten zo slaafan vor machan klóoban in bachen zo béllan vorgeenan dà de nacht.

Gamùtzelt umme alla de saita vomme róoche, issar gant umme in bachen machanten an vuksakhèerle un issar inkàngét var de stàigar zo khéeran èrsinkh hòam.

Benne 'z sain sun Tönle hat gahat sìbantzán jaar, dar main vòarvatar hat gahövet àn zo prìngan en met iime, azò de péede habent gamöchtràgan mèeront tabàkh un gabinnan mèeront bètze.

An órndar takh, bàil ze khèrent umme von Lusern, rivaart ka de Engelaita, barn gahàltet au van Finanzbachen ba habent gasràiget:

“Vésten dà, au de hente odar schisabar!”

Gahòrrt dar órdar dar main vòarvatar hat sich lògaart inn in balt ganìsansich.

Net azò ist gabéest vor 'z junge un mintzikh bizzar sun Tönle ba, gahaltet vomme vörte, ist gabéest gasnappet von Finanzbachen.

Ze habent me galùmmet dehìn in tabàkh un habent en gatràget in kaserma un dénné garüfet braan me Richtar ba hat me get an sbèera garichte vun vüf jardar vun spèrrhàus, une mögan sainan gabéart van àname advocate.

Zo geltan de pàina ar bar gaschikhet in spèrrhàus ka Gaeta.

Dar béakhòt vor 'z vankhos me jungen Tönle un de móolekhòt vor de sbèar garichte barn héerte vor de gantza faméja ba hat net gamöchtrègenan zo vènnan en un vor prìngan me an bóart vun tròoste.

Az zea bia 'z bill, dar main vóarvatar ist gant hörtan büar zo machan in kontrabandiar.

Dorgàènget antìa an jaar, hat gahöbet an dar khrieg bidar de Taützen, un 'z junkh Tönle, une mèar khèeran èrsinkh kan Süune zo séghan de sain faméja un de sain vròinte, bar gaschikhet zo stràitan ka me merkhe au fan perkh Nevoso.

An takh ist khent get in órdar zo vorlazzan de saiten; 'z bar an gróozes geenan èrsinkh jadà de Taützen habent gapròchet de konfine.

Es hatte mangel zo machan bohéinne ambia de Bellasar höttent gamacht jukhan idar de prukken var geenan léesor 'z geenan vörran vun fainten.

'Z Tönle, müde vun des galébache un vun gapàinachen vomme kriikhgraben, hat net gavòlget in órdar un ist net gant metten andare söllanarn.

Bénne saint khent zua de Taützen ar ist gabéest gavànget.

Ar bar net galéget in spèerrhàus badar gatràget in de taütze èrda ba ar muste èrbatan de èkhare.

De sain vròinte, darnaach de Strafexpedition, barn gant profughi in an léntle vundar venedigen ébanen ganamet Kampiglia.

Un dénne, von dà, alla de faméja bar gant ka Zugliano ba dar Rokko hat gahat gabùnnet érbot.

Ear hat gavàzzet gèssighe un béerdar au fan bagen vor de söllanar in khriekh.

Garìvet dar khriekh 'z Tönle ist gakhéart in Vatarlant un hat gamöcht snappan umme alle de sain vròinte.

Mittanàndar saintza gastàiget au kan Süun ba habent galébet in an hòltzaran hüttä vóntze 'z sain hàus bar gamacht au vun nojame.

'Z Tönle hat gahövet àn èrbatan bor in punt ba hat gahaltet offen in àisarne bèkh Rocchette - Slege.

Dar main vóarvatar hat ambidár gahöbet àn zo kontrabanda ran bas az von allen ist khent garüufet "dar tabakh vun trettabegalen".

Oart

Armando Stevanoni

Primo classificato | Variante dei Draitza Kamòündar

De boje tze leban

N.B.: per licenza poetica alcuni termini sono tradotti in modo personale

FOR DIE BO DA LESAN

I han galoutzat mai vatar caminarn asou asou paisi in maime arme. I gadenke der man vij starck un junk bo ist gabest un in man, mear spete, gapukat nan tzegene jarn 'un kriaghe, nist gabout un nist gasuast, pit lepische troman un de wortan nist forghezzat bo er haci gapringat huan. I han fostanat bo ist gabest groaz an man muntar aber in seibe tzait "eroe", gaburpororgat in alje tage, un sai groazaz galerna: "musma hen de boje tze leban"!

Taman asou hani fostanat da sai galerna.

B A BOLAIBAPAR 'UN DIAR?
PORBAI DAI GIUNGATZ
DAINE EARSTE SKIARN
DAINE EARSTE GABINJA

I TRAGAMAR PIT MIAR
DAI JUNGATZ GASTOULT
'UNAN KRIACK
BO HAT GAPRECKAT DAI SEAL
BO HATAR GAMACHT SEGAN IN TOAT IN MUSE
BO HATAR GALAT IN HERTZ A BANT
FOR DAINE GASELJAN BO SAIN BOLAIBAT AN KALTAN BALT

BA BALAIBAPAR 'UN DIAR?
'UN DAIME HERTE GARBOT
'UN MEKAN IZ AISAN ROAT PIT LIASTAN
'UN TAMPFE UME KOUL
'UN AISADAR UME ROUSH
'UN TZE RISTAN DE STUAN
'UN NUASCHE TZE HANGAN BOU

BA BOLAIBAPAR 'UN DIAR?
'UN DAIME TRITZALN PA LAITAN UN TEGLIAR
PA BELDARN GAVERBAT PIT LOPAR
TZE SUOKAN SNEPFEE UN BIL JEHA
TZE RASPARN DE DURRE LOPARN TZE SUOCKAN SBEME
UDAR BIL JE ROASAN, DE SCHUANDURSTE

BA BALAIBAPAR 'UN DIAR?
'UN DAIME SKIARN ANJUAN
PA BELDARN UN TANNAN
ABE LAITAN GAAISAT
PITME GALETZA BO DE PEPAT IN SNEA

BA BALAIBAPAR 'UN DIAR?
'UN DAIME TRITTAN ASOUASOU
'UN DAIME GATZITARA UN HENTE
'UN DAIME GAREIDA HOASAK
'UN DAIME LEIGASI PAI MAIME ARME TZE TRITZALN

I CLIOBE
BO RESTAPAR DE BOJE TZE LEBAN
DAU BOJE BO I HAN NISNO HALP MUN DIAR.

Commento:

Ho guardato mio padre camminare incerto appoggiato al mio braccio.

Ho ricordato l'uomo fortissimo e giovane che era stato e l'uomo, poi, piegato da un decennio di guerre, non volute e non cercate, con gli incubi e le paure mai sopite che si era portato a casa.

Ho capita la sua grandezza di uomo semplice ma allo stesso tempo di eroe, nascosto nel quotidiano e il suo grande messaggio: "ci vuole coraggio per vivere"!

Solo allora ho compreso il suo esempio.

EL CORAIO E VIVAR

Cosa me restarà de ti?
Forse la to gioventù,
le to prime sciade,
le to prime glorie.

Me portarò con mi
la to gioventù rubada
da 'na guera
che la t'à sbindà nell'anima,
che la t'à fato vedar la morte en facia
che la t'à lassà nel cor 'na piera
par i to amici restadi là, nella steppa fredda.

Cosa me restarà de ti?
Del to laorar duro,
de batar el fero broento de sginse,
de fumo de carbon,
de feri de caval,
de stue da giustar,
de canai da sistemar.

Cosa me restarà de ti?
Del to 'nar pai sgrembani e valete,
tra i boschi colorii de foie,
a sercar becacce e forsei,

a raspar le foie en serca de fonghi
o fiori, quei selvadeghi, i pu bei.

Cosa me restarà de ti?
Del to siar da solo
tra boschi de pini,
tra discese engiassè,
con el fià che caressa la neve.

Cosa me restarà de ti?
Del to caminar incerto
del to tramer de man,
del to parlar ormai sensa ose,
del to posarse al me brasso par far qualche passo.

Son sicuro,
me restarà el coraio de vivar,
quel coraio che mi no gò gnanca la metà de ti.

Matteo Nicolussi Castellan

Quarto classificato | Variante di Lusérn

Da laisege zait

-
- Nono, züntesto å 'z vaür? - hatta gevorst 'z khinn
 - Ja.
 - Vriarsto?
 - No, nonet, - hatta respündart dar nono - però 'z berat pezzar züntnz å, umbrómm palle khintz tunkhl.

Un asó dar nono hattz getånt. Dar hatt augenump drai viar spruzzela, hattze drinngelekk in heart pittna khlumma tökkle diavolina, dar hatt gesüacht 'z foiaztzaik un “zik-zik-zik”, 'z vaür iz gest å.

- Nono! - hatta gehoket dar pua.
- Baz izta?
- Kontärstomar au eppaz vo dise djar? hatta gevorst 'z khinn
- Belo moi pua, ai da! Sitzte da atti schoaz un lusan.

Dar nono hatt ågeheft zo kontàra...

- Balde pin gest djung di bëlt iz nèt gest azpe haüt zo tage, boasto? -
- Beh sichar nono! - hatta khött 'z khinn lachante - 'z soinda pasàrt 50 djar!!
- Mah lusan profesór, - hatten khött dar nono - sbaigesto odar bia?!
- Ja, skusa nono, gea vürsnen.
- I pin gest nå zo khödadar ke di bëlt iz nèt gest asó azpe haüt zo tage. 'Z lem iz gest bahémmegar baz est, alle hám hèrta gemocht loavan, atti arbat magäre peng dar gech, zoa zo

gebìnna hèrta mearar odar zo riva pellar baz di åndarn laüt. I khüdar lai ditza, belo moi pua, 'z soinda nèt gest schümmane djardar.

- Ma ja dei nono, Iar hatt gehatt allz bazta iz gest mengl. -
- Ja sichar bol, però zoa zo haba allz, saibar gest sèmm zo distrüdjra di natùr. -
 - Ka, pisto auz nono? -hatta gevorst 'z khinn auz pinn oang
 - Gloamarz pua! 'Z iz gest asó - Dar nono iz gånt vürsnen...
 - 'Z iz gest a zait boda di birbln hám asó starch gefuket ke sa hám abegeschlakk di beldar. Di bintadar soin khent hèrta bermar un, auz pan summar, vil vert hattz gerenk un geschaurt. Di natùr iz gest nå z'schraig a hilf in månn ma di månnen, fin azza mang seng di partie von palù atti televisióng, mövarnse nèt von kanapè. Gedénkhtarz hèrta pua! Di bëlt iz nèt von månnen, 'z soinz di månnen boda gehöarn dar natùr. - hatta khött dar nono schaugante auz pa vestar.
 - Un alóra nono? Baz izta vürkhent? - hatta gevorst allz kurdjósat 'z khinn.

Di natùr iz nèt znicht azpe di månnen. Allz bazze tüat iz hèrta zoa abezolirnanaz eppaz. Un asó di natùr hatt getånt eppaz, eppaz letzez, però asó hattzaz gelirnt bia ma mocht lem att disa bëlt. Azpe a maistro. Baz tüatar dar maistro balda a tschell dar doinen macht nèt di kòmpite? -

- Ah beh nono, 'z iz hoatar! - hatta respündart 'z khinn - dar gitten a nota un magàre an viare o -
- Djüst! - hatta khött dar nono - Un dena, baldar rift da huam, vânkarse no von soinen! Nèro pua? -

'Z khinn hatt ågeheft zo lacha.

- Èkko alóra, in an tage di natùr hatt pensàrt: "Di månnen loavan hèrta, sa soin neméar guat zo holtanen a migèle zait vor se, sa rense njánka å un zoa zo gebìnna soinsa nå zo distrüdjra da gåntz bëlt. Est tüade eppaz." Un est pua rifta da laisege zait.
- Da baz? - hatten gevorst 'z khinn.
- 'Z iz gest a bintar azpe alle di bintadar bobar soin gest gebónt z'sega. Khummandar snea, barm un pinn roasan boda hám geplüadet no in djenàro. Alle soin gest hèrta in viazo, odar vor di arbat, odar zo giana ka schual, odar zo gödranen di urlaub. Un

hèrta pinn sèll dinkh sèmm, da sèll trappi in di hent. Allz in an stroach izta khent eppaz vodar bait mòrgassait.

- A drago? A ross? A khönig? -hatta gevorst 'z khinn.
- No belo, a matå. - un 'z khinn hatt gebruntlt - A matå? Ka baz billdo az sai?

Du nist an aspirina...

'Z khinn hatt njänka gehatt zait zo reda ke dar nono hatten zuargehoket.

- A starchar matå! Alle hámz pensàrt azpe du! "Eh a migele viavar pitt huast, in zboa drai tang bartma stian pezzar!". Un anvézte di laüt soin darkräckht nå un nå, an tage 10, dena 100, 1000, 10000. Zoa zo stiana gesùnt hattma neméar gemak gian ummar pa lånt, alle inngespèrrt in haus, bar soin auzgånt lai zo provédra.

- Ma nono, un du baz hasto getånt? -hatta gevorst 'z khinn allz in pensiaro.

- I belo? I pin gestånt da huam pittar nona. Umbrómm azpe du khlummaz, di nona vörtetze vodar tünkhl un asó habar hèrta ågehatt 'z vaür.

- Ma biavl zait saitar gest dahùam? -

- Vil zait. Di männen soinse fermärt, alle hám bidar ågeheft zo reda pittnåndar un hám gebarnt ke asó azpe 'z iz gest vorå, hattma neméar gemak lem. Dilaüt soin gest da huam schaugante å 'z vaür von heart un höarante 'z gekräkka von holtz, lesante libardar, stianante pittnåndar nå in khatzan un in hunt. Ma hatt darvért ke di bëlt geat vürsnen ena üsåndarn o. Bar hám gelirnt ke 'z gëlt iz nèt daz uantzege sachan boda iz att disa bëlt.

Dar pua antånto iz intschläft un a zearchar von nono iz gånt affon snabl von khinn. Ma mocht nèt ren von toatn in khindarn.

- Un vo da vort, di männen hám gelirnt bia zo leba. -

'Z vaür iz gest no å. Di nona hatt inngeschürt umbrómm, no est, vörtetzese vodar tünkhl.

Sabina Cattazzo

Quinto classificato | Variante dei Simm Kamòündar

Der hunt 'un mai alte...

Se koun ta an bote, da tian, maindar fameja ista gabest an menc “matematiko”. An man pitar sinje gelf un eidal, a muntar seal!

In nuno un mai nuno, hat gamacht in burkhofar.

Er ist kangat trizaln hia un da, pa lantan un knoupfhausarn.

Er gastanatsi au vrua un er hat gezzat salade un pulte gapratat, un a tatze bain. Huat ime kouufe, er ist kangat aus benje iz dartagat pitme sai careite.

Ta er bertate gabest hi aljuan an tak odar tzoa, drai, benje er isl gakeart huame un er ist garivart da pai in “Toatan bazzarn” darnà Bulke, paindar kalachgruabe, sai schuanan sbartzan hunt, bo r’ist gabolaibat ime hause Roncari, er hat gahoart ta er steat keninje.

Er hat garutaltau de oarn un er ist kangat hin springinje! Er hat gasmizat funze ime marcke unter San Burtal un Bulke.

Er hat nist gapazzart namear in marck unter “De tzoa pilastar”.

Loutz veiste, inj hunt hat gapaitat sai gaselj vij muntar un pitin organ lieste.

Pitname sprunke er ist gaspringatau utme careite bo hatsa gatragat saite tze saite in a bene minutan ime Finco.

Se sain kangatinj ime alte birthause un se hesa gaseitzat ime tische. A bene proat un a tatze roatan bain for maime ale un a tatze wrischaz bazaar for saime hunte.

Denje in birt ist kangat ime khocherhause un pitar cazzoz hat galont a voast henje ime liveice for siadase utme vaure.

Mai alte hat gezzat de ciatan, de vetofan un in koupf undar henje, un saime liape gaselj er hat galazzart in caze.

Quel can del me trisnono...

Dicono che una volta, tempo fa, nella mia famiglia ci sia stato un personaggio “matematico”. Un uomo dalla mente fina e spiritoso, un’anima allegra.

Il nonno di mio nonno faceva il mercante.

Andava in giro per paesi e contrade.

Si alzava la mattina presto e mangiava salame e polenta abbrustolita, e un bicchiere di vino. Cappello in testa, usciva dopo l’alba con il suo carretto.

Che fosse stato via solo un giorno o due, tre, quando tornava verso casa e arrivava a “Le acque morte” dopo Bolca vicino alla calcara, il suo bel cane nero, rimasto a casa ai Roncari, sentiva che stava venendo. Scuoteva le orecchie e partiva di corsa.

E correva fino al confine Ira San Bartolo e Bolca.

Non passava mai il confine tra le “Due colonne”.

Sguardo fermo, attendeva il suo amico molto contento e con gli occhi luccicanti.

Con un balzo saltava sul carretto che li trasportava fianco a fianco in pochi minuti al Finco. Entravano nella vecchia osteria e si sedevano a tavola. Un po’ di pane e un bicchiere di vino rosso per il mio trisavolo e una ciotola di acqua fresca per il suo cane.

Quindi l’oste andava in cucina e con il romaiolo prendeva una grossa gallina nel pentolone che bolliva sul fuoco.

Il mio trisnonno mangiava le zampe, le ali e la testa della gallina, ed al suo fedele amico lasciava il busto.

Antonella Gasperi
Variante di Lusérn

Ena varbe

Pitnan stingl vonar pipakåna, hånne gemacht di soaftplatarn.

An åmplikh, un alle soinse augehöachart zuar in hüml,
auz baz ummana, bodamar iz gestånt ågehenk afta tschenk
hånt.

Asó groaz izze gest, ke pittar nas pinneme lai genempart
drinnzoschaugada.

Innzalt soinda gest tankhle un liachtege oang, boda hám gevorst
hilfe.

I hán gesek söttane baize, plabe un grümmane rükkg, ploazez
gebånt vo läut pittn nem hintargemecht, hèrta vorvürgepükht,
pittn hent nia vest.

An uantzega varbe hattze nèt gelatt darbischan von moin oang,
da sèll uminùm.

Balda pittn moi geschenkhate atn, hånne draugeplast izzemar
vortimplikst.

Sa khön ke eppaz asó sengsaz ummar padar gåntzan bëlt.

Est vorstéade!

'Z iz gest dar liap!

Dar liap alùmma dekht daz letz un iz ena varbe.

Anna Maria Trenti Kaufman

Variante di Lusérn

Dar lest tåntz

Dar Håns iz no hèrta gest a schümmendar mānn, vür in di djardar o. Alz pua, baldar iz gest obar di bèlt, di baibar hâmen hèrta någischauget, asó schümma azpe dar hatt auzgeschauget. Est izzar no gest slånkat un hoach, geràde azpe a prügl, un ditza hatten gemacht auzschaung höachar un djünge bazzar iz gest.

Soine tankhln schümmane oang hâm geredet ånka azzar iz gestånt rue. Dar hatt gehatt glentzegez, tanklz har, hèrta a migele lång, ma schümma gehaltet.

Khöbar ke 'z iz gest dar peste pua von lånt, un nèt lai ombrómm dar iz gest schümma, dar hatt gehatt a gântz guatz hèrtz o. Dar iz gelånk bobräll, pellar baz di åndarn.

Dar hatt gekhånt sbaing, nèt zo macha darstian di laüt uminùmm, un hatt gekhånt khön daz soi balz iz gest guat tüanz.

Ka schual un atti arbat izzar hèrta gest bravat. Vor imen allz hatt gehatt z'soina tip top, in åndre börtar perfekt un in ordnung.

Dar iz gest luste pittn tschelln un alle hâm gehatt gearn zo habanen uminùm, un lai pitt soine bitzla iz gest dèstar lachan; azta iz gest zo singa hattar någezoget alle di laüt boda soin gebest kan birt; azta iz gest zo tåntza alle di diarnen hâm givrost an tåntz, ma dar lest iz hèrta gest vor soi Håンna.

In da gelàichege zait hattar gehatt gearn di rue, trinkhanen alùmma a glesle un schaung uminùm, åna zo khöda a bort.

Alz khinn in Frântscha, boda in da sèll zait hâmda gearbatet soine eltarn, hattar gelirnt zo reda frantzösisch un taütsch.

Vo vürchtza djar, bidrùmm azzar iz gest in lånt, hattar getånt

palle zo machase drin pitt alln, dar iz gest tschelle pitt ploaz djunge, ma di Hånnna iz gest soi peste tschellen. Sa soin gest alt gelàich un vor poade iz gest genùmma åschaungse zo vorstiana bia odar baz, sa hebatn geschöllt, odar geböllt tüan pittnåndar.

Sèmm in gart zöbreßt in Laitn, gesotzt dèstar in schatn, untar inar puach, uminùm allz rue, izta nèt gest a bolkhnen in hüLBL. Di ÅndarnpèrNG soin gest asó nåmp un asó groaz un iz gest sovl bisa schaugatn zuar imen.

Allz hebat gemak soin guat, ma vor in Håns is gest umman von sèlln tang bodarse iz gehöart loune un daz uantzege sachan nèt zo khemma gåntz traure iz gest nemmen vür a glesle boi, un dena an åndarz, finamài azta di hintarn sachandar vo soin lem, hâmen nèt darbèrmp 'z hèrtz.

Sidar mòrgas 'z bort "Schmertzenreich" hatten sogitårt zo khemma in khopf.

Alz khinn soi tånte hatten gehatt aukontårt a stòrdja boda a muatar, vor di sbern sachandar bodar soin vürkhent, hatt gehoazt soi khinn "Schmertzenreich". No in da sèll zait hattaren nèt gemak lazzan gevalln bia ma mage gem an söttan sbern nám inan khinn.

Gianante vür in lem hattar vorstånt bia 'z mentsch sai augelekk zo traiba vort di sbern sachandar, un zo übarleba attnan groazan schmertz o, ånka azta sobisó tiaf in hèrtz, dar schmertz steat hèrta sèmm, un balda 'z metsch mindar impàitetzen khintar bidar auz. 'Z iz asó azpe balda dòpo daz schaüla bëttar, allz inan stroach, di bolkhnen schittarnse auz un sekma hoatar in hüLBL. Balda auzvallt ditza, allz daz sèll boma hatt vorgèzzt khint bidrùmm azpe a sklèff un tüat bea un a glesle boi iz neméar genùmma zo traiba vort 'z geinsorìra odar in schmertz. Biavl vert ditza iz auzgivallt... Un aniaglan stroach, dar Håns hatten gevorst sèlbart: vo baz vil sachandar soin gånt bia sa soin gånt, un ombrómm pinne nèt gest guat zo leba moi lem åna auzzolüsna moinar famildja un in geréda von laüt?

Allz in an stroach, vonan haus durch dèllant, izta khent hoatar 'z gefàiva von djardar sèchtzehk un sèmm zöbreßt in Laitn izzen vürkhent balda pan summar alz khinn er un di Hånnna soin gånt auzolesa di ziklamìn un di hennepern, un balda spetar in

di djardar att di etz von Kåmp, soinsase gikhüsst vor da earst bòtta. Vo sèmm vort soinsase gehaltet hèrta liabar un aniaglan stroach bosa hám gemak, soinsa gånt inn pa balt pittnåndar. Di zait iz gånt bahémme åna azzaz barnen, sa hám geredet, gelacht un getånt ploavez mittanåndar. Sa soin gest luste, ma daz peste iz ke sa soinse gehaltet gearn.

Di eltarn von Håns hám nèt gehatt gearn allz ditza. Vor se di Håンna iz gest a hicharen, kartza luste z'soina a diarn, kartzane khurtze konsött, un vor se hattz nèt auzgeschaugt bol azta a diarn gea hèrta ummar zo vaira pittn puam. Da hám nèt darkhénnt ke di Håンna iz gest a lustega, gesùnta diarn, boda hatt geböllt lem soi lem daz peste bose hatt gemak, åna zo nemmanar au di bëlt vor allz gekhläpfia von laüt. Di eltarn von Hans hám geböllt mearar vo imen un asó hamser geschikht in auzlånt zo macha hoache schualn. 'Z iz gest in disa zait boda di Håンna hatt gekhennt an schümman pua von Tal bodar hatt vorhóazt ploavez, finamài azta in an tage di Håンna hatt gebaart názotraga. Vor månat hattze nicht khött niamat, ombrómm si izzese geschemp un lai, dar pua von Tal asó azpe dar iz khent asó izzar gånt. Dar Håns iz gest in Wien zo studjåra un si izzese geschemp zo scharaibanen un zo machanen bizzan bazta iz gest auzgevallt. In an tage von höbiat månat izta gebortet a diarndl boda hatt gelebet lai zboa tage un, azpe soi vatar, asó azpe 'z iz khent, asó iz gånt.

Vo sèmm vort 'z lem vo dar Håンna iz neméar gest daz geläichege. Balda dar Håns iz zuarkhent, daz earst mentsch bodar iz gånt zo venna iz gest di Håンna, un baldar hatt darvért da gåntz stördja hattar gegauilt. In da geläichege zait di liabe vor di Håンna iz gest sterchar baz dar schmertz. Di Håンna iz gest vor imen dar tage un di nacht, di sunn un dar må. 'Z izta nèt gest a tage azzar nèt hatt gehatt in sint di Håンna. Dòpo in earst momént, sichar allz ditza berat khent vorgèzzt un poade hebatn gehatt a guatz lem pittnåndar. Di eltarn von Håns hám nèt gehatt gearn di Håンna vorånahì, un no mindar est. Aniaglana bòtta bodar iz zuarkhent izta auzkhent a strait, se hám gehatt groaze projekhte vor imen. Allz ditza hatt niadargestroacht in Håns un hatten gemacht khemmen hèrta mearar traure un unsichar.

Est allz ditza gedénkha hatten gemacht stian letz, un daz birsarste iz gest dar sèll lest von djar, bodar nimmarmear hebat

vorgèzzt.... Soi tschell Ferdinand hatt gehatt boróatet a fèst. 'Z berata gest zo trinkha, zo vaira un, daz peste, zo tåntza. Er di Hånna un alle di djungen, un o mearare laüt vo vort beratn khent att disan fèst. Asó iz gibest.

Er un di Hånna håm getånzts sovl bi 'z berat dar last tåntz vor poade, åna zo khöda a bort.

Di Hånna iz gest vor imen a sbestar, a tschellen, un di liabe vo soin lem. Lai pitt irn dar tåntz iz gånt asó gerècht, poade soinse vorlört in di musika, sovl bisa beratn in di mitt vonan bazzar, boda geat durch un her, un sobisó steat hèrta panåndar ombrómm 'z iz allz ummaz. Lai di laüt boda håm gelebet asó eppaz, mang vorstian baz 'z bill munen höarnse allz ummaz pittn mensch boda tåntzt pittnåndar.

Poade håm nèt geredet sovl in sèll abas, 'z iz gest sovl bisa nèt hebatn gemak vorliarn an minùttn zait.

Mittanacht dar Håns hatt gehküsst di Hånna un hattar gëtt an groazan drukh. Si izzese gehöart sovl azpe stèrm, ombrómm si hatt vorstánt ke eppaz berat gerift vor hèrta.

Di oang von Håns soin gest voll pitt zeacharn, un laise hattar khöft: "Hånna i gea vort, un bode gea du mast nèt khemmen. Vo mòrng vort bèksle lem",

Dar Hånna soinar abekhent di zeacharn, ma si iz gest kartza stolz eppaz zo vorsa, odar zo khöda "tüaz nèt!"

Di djardar soin gånt vür, un dar Håns iz neméar khent in lånt, un spetar hattma darvért ke dar iz gånt in an konvént.

Djardar darnå, in auzlånt, di Hånna izzese gemechlt un hatt gehatt khindar. Si hatt durchgevüart soi lem daz peste bose hatt gemak, sichar nèt azpe 'z berat gest pitt soin liabe Håns...

Sèmm vür pittnan glas boi un di musika boda iz khent von hintarn haüsar dar Håns hatt gedénkht da sèll bòtta bodar iz gest in auzlånt. Ånka azzar hatt gebizzt boda hatt gelebet di Hånna, izzar nia zuargånt. In an tage izzen auzgevallt zo mocha stian a boch in lånt boda hatt gelebet di Hånna, asó izzarse lugàrt hintar in an haus, nåmp in bege bose iz gestånt zoa zo magase seng pasàrn. Si iz no hèrta gest a traibaren asó azpe 'z hatten givàllt imen, pitt tunklz biondatz har gezoget hintar in an kòks. Si iz gånt gerekht, pittnan zigarétt in a hånt un di schakòtz in d'åndar. Vor drai tage da gelàichege ur izzar gånt in gelàichege

platz zoa z'segase, finamài azta in an tage izze gånt in haus, hatt offegetånt a vestar un hatt augelekk musika. Un sèmm hattarse gehöart no singen an kantzù. Soi Hånna iz nèt gest gebèkslt! 'Z iz hèrta gest soi liabe lustege diarn, un est sèmm alùmma, pittar sunn boda iz gånt oine, hebatar vortgètt soi seal zo magase haltn no an stroach in soine arm un vorliarnse in an tåntz pittnåndar.

Verte

Sabrina Mosele
Variante di Lusérn

In di nebldar

I vorstéa nèt.
Di laüt ren, un di börtar konfündarnse.
I moch khearn bidrùmm dahùam, i pin da sidar gestarn.
Zèrte khindar gian ka schual, i nèt ombrómm i moch mèlchan
di khüa.
Est pinne gesotzt afti pánkh ombrómm i hàn bea in khnia: eh, i
höar alle moine djar!
I moch gian ma epparùmmaz iz khent abe pa stiage un peng iz,
mage nèt gian.
'Z hattmar khött ke 'z iz moi månn un ke i lebe da.
Dar iz narrat!
I pin nèt boràtet, i hàn zen djar!
Furse iz pezzar gian vort. Est vorse hilfe dar sèll diarn. Si hattmar
khött ke 'z iz moi nevóda.
I gedénkhmar in sèll tage: alle da soin gebest luste zo haba ditza
diarndle un i pin khent nona.
Bi schümma 'z iz balseme ålacht, però si mochat nèt leng di pirü
in har...
I pin alla durchanåndar...
Moi måmma paitetmar...
In ditza haus soinda vil laüt, alle fremmege ma guate laüt.
Lai moi sunn iz ar a bege, i boaz néttia zo helvanen. Furse izzar
krånkha azpe a khott: dar vorstmar hèrta bideme gedénkh ber
dar iz.

I gedénkhmar zo haba zen djar un moi haus iz baitvort: 'z iz moi sunn boda iz vorlórt.

Est moche gian.

I pin alla durchanåndar.

Auzzalt soinda di nebldar

Auzzalt

In di nebldar.

Nirvana Pedrazza
Variante di Lusérn

Coronavirus: zoa nèt zo vorgèzza

Eppaz asó niamat hebatzen nia impìtet!

Ma hatt ågiheft zo höarasan ren di lestn tang vo fevràro un in bintsche zait saibaraz alle gevuntet inngespèrrt in haus!

Alle hám khött: “steat in haus”. Auz pa tage izta pasàrt auz pa beng an auto pinn altoparlante boda hatt gehoket: “dar mocht stian alle in haus kausa in coronavirus”. La votze iz gerift in alle di oarn un in zboa zungen un hatt squàse gemacht di vort.

In televisióng håmsa geredet tage un nacht hèrta von coronavirus: bia ma barnten, bazpar mochan tüan nèt zo vånganen, biavl sa soin krånhk, biavl gestorbet, bazta khön di schentziètt...

Azpar nèt bölln darkrånkhan, mochpar stian vort bait ummaz von åndar, auleng a maskerile, gummane hångas, disinfectärn allz, ma vil, vil di hent.

Ma sait khent invidàrt zo zoagase singen un faivan attn pontesöl zo halta au in morale. Di khindar hám gemacht schümmane disénje un hám geschribet groaz: ”z bart allz gian gerècht”.

In di ospédeldar di dokhtür un di infermiarn soin khent gerüaft “engl”, ombrómm sa hám gelekk arbat un hèrtz zo rètta di krånkhan laüt un vil hámda sontart ’z lem.

Auz pa beng soinda gest khummane laüt un khummandar rumór: ma sait gest guat zo höara vispln di vögela un höarn smèttarn di vèttrech von scharàttln.

Zo maga a pizzle ren pitt apparùmmaz saitmase ågihenk in

telèfono, ma hatt vortgeschikht WhatsApp un di sünn un nevón hattmase gemak seng lai affon telefoni.

Di non un di nevón hám neméar gemak stian pittnåndar zoa nèt zo darkrânkha ummaz pittn åndar... bi schaüla!

Un bi traure vor di khindar neméar mang gian ka schual, neméar seng soine tschelln un soine maistre, neméar mang gian auz pa beng zo loava un zo spila pittnåndar.

Ma di natùr, vor glükh, schaaget nèt å in coronavirus un geat nà soine beng: dar längez zoaget di èlbar voll roasan, di bisan soin gel von pipakân, di etzan voll schüzz un di vrösch lazzanse höarn krakng in di hülm.

Benn bartz auhöarn allz ditza? Ber khütt “palle”, ber khütt “z iz sa verte”, “nò, ’z izta no”, “z khint bidar ka herbest”... Un biar soin hèrta di gelàichegen laüt odar saibar eppaz gebèkslt?

Baz hattaraz gemacht überleng dar coronavirus?

Intânto auhalmse zo pensàra bazta iz vürkhent iz sa bichte: biavl ’z hattaz gekhostet stian inngespèrrt, un vil laüt gántz alùmma, schraim azpede tüa i est, zoa nèt zo vorgèzza, un az plaire geschrifet in da ünsar zung iz o bichte: kissà bazta no vürkhint, ma lesan furse fra hundart djar bazta iz sutzédart ’z djar 2020 vor mi parìtzmar bichte.

Vo disar schaüla situatzióng i sichar hán gelirnt zo apretzàra mearar stian pittnåndar pittn laüt un mangaz helvan ummaz pittn åndar iz daz peste boma mage hám!

Matteo Nicolussi Castellan

Variante di Lusérn

Huamat Lusérn

Balde pin gånt ka schual moi maistra Nadia hattmar gëtt an kòmpito. Si hattmar gevorst belar 'z iz dar platz bode halt in hèrtz. Un i, ena zo pensàrada drau, hån khött "Luserna!" Si hattmar gevorst umbrómm un i hånnar respündart asó:

Lusérn, umbrómm
'z iz dar platz bode mach di urlaub verte di schual.
Umbrómm
alle di mòrgas höartma 'z gesmàkh von proat von Masimì.
Umbrómm atz Lusérn
soinda alle moine tschelln.
Umbrómm Lusérn
iz 'z lánt vo moinar famildja.
Umbrómm atz Lusérn
dar Albino von tabaki baldarme sik gian ummar pa lánt,
schenktmar hèrta a guatz bòmbele.
Umbrómm dar Max metzegar hatt daz peste vlaisch boda iz
atti bél.
Un an lestn umbrómm balde gea vort vo Lusérn zo kheara
bidrùmm ka Tria, gaüle.

Di zait iz pasàrt asó bahémme. Verte di schual pinne zuarkhent atz Lusérn lai subito un est soinz 9 djär bode pin da. Un asó in dise tang bobar höarn lai di klokkng vodar khirch un in bint, hånne pensàrt zo machamar bidar da gelàichege

domånda. Umbrómm Lusérn iz hèrta dar platz bode hân in hèrtz?

Umbrómm Lusérn

iz 'z lânt von moinen un boda alle moine eltarn soin zuarkhent zo rasta vor hèrta.

Umbrómm Lusérn

iz a khlummaz èst, gesotzt attortemitt in pèrge, boma mage höarn un seng di natùr un di zait boda geat vür.

Umbrómm Lusérn

iz 'z haus von lusérnar.

Umbrómm Lusérn

iz azpe a groaza un schümmana muatar boda, in alle dise djar, hatt gesek ploaz vo soin sünn gian vort un khearn neméar bidrùmm. Ma si boazt ke alle dise gedénkhanse vo irn.

Umbrómm Lusérn

iz 'z lânt bode mage no höarn un ren moi zung.

Umbrómm 'z iz, no est, 'z lânt boda di khindar mang spiln ummar pa lânt in gântz tage.

Un daz earst vo alln umbrómm i pin stoltz z'soina a lusérnar.

Un est ke i pin da zo leba, balde höar a khinn ren azpe biar, pensàre hèrta “Lusérn, ünsar huamat, biar lusérnar soin no da. Di zait pasàrt ma du sist auz hèrta schümma un lente pittnar groaza stòrdja hintar in rukkng, ånka åna 'z gesmàkh von proat von Masimì, åna bòmbela von Albino, åna vlaisch von Max. Umbrómm biar, lusérnar, haltnde hèrta gearn”.

Francesco Pesavento "Pasch" un "Cale" | Angelo Rigon "Lambi"
Franco Rigoni "Zurlo"
Variante dei Simm Kamòündar

Der tröom ba bennet ambìdar de fabel borlöart

'S galoit bon otcéelen ba ballent iidar in zöllare bondar khàmara, ból gakhànt, ich khlóobe bon alles de lèzarn me maale, hat gahalten nèt au de óoghe überloten éeben 's gabille bon zain biarte.

Dìi ist gaséghet iime lèzanten de fabel odar pezzor störiele ganamet "S loch von Semblen"¹ gahaltet drin un 's püchle "die fabeln des gavattar Jekkelle" galùmmment au me Aristide Baragiola ka Sléeghe in 's jaar àchtzan hùndart drai un nòinskhan.

Dar Jeckel hat gaerbighet Kan Balle an lente in hooga zaita bon Sléeghe. Zichar dar bàile ba de óoghen habestzich gaspernt ist gaébest benne bomme loche "ist gabeest gant au an gröozar hunt metten öoghen offen un an langa sunga" machanten dabòrte in séefarlen ba hatze gajükhet in pa loche drai madeghelen gabaighet ba habent gáhat au de Liibe Brau un den Sant'Antònien.

As zèa bia 's bill, éeben de süarn (ooghe übanloten) bortan gabéest iidaréentet de èrbot badar tròmante anlòan, ist gant büar un azò denne ba dar hunt ist gakhèart abe ins loche, ist khimmet au an andars ménnes. Hatzich gatant büar miar an hòach altar man, met siar sibantzkh jaare, an mìntzig maagar (dünne), köffan gabérbet (memme gapraatet mostàtz) skaartz me paarte, badar met spitzigot moizahaare ba hatar galasset zégan de haut.

“Pape Satàn, Pape Satàn Aleppe”²

NOREAST!

Be! “Sbantz” och man zich khödan, ist gabéest ’s altes Jekkele. Ear ist gabéest sórnigar un bon ooghen seint khent aus an plaasar róoch, ’s màul hat gazàmmelt an langa zèeltzana bon órnen boárten ba ich mann net séelanach àu un denne an mintzig sàit han ich bostéa ba diizen bóarte saint gabéest sùa me Baragiola.

Ich han probaart dorhomalsanen un bénne de sórnekhot hatsich iidareent ear hatmich gasèelt au ba dar Baragiola issich borghesset bon légan inn ’s pücle an fabel, de öogarste man zeinan. Ich hatzich bóorset béels zèa gabéest de fabel un azò, denne an mintzig, ba ist gapreart an gròosa erbot me zàin “Gulliver” (hiarn), ear hat gahöbet aan séelan au met “An botta”.

« *An botta dénné ba dar ögnar Gott dar Hèere hat garibet so machan au de belt hatzich garàstet un ist gaballen aname gròose slaf bill fròo bondar zàin érbote.*

Badar benne hatzich dorbékhet hatzich gatützet baar ba net alle ist gant bor dar justo begh un azò hattar ordinaart met zàin höogarte énghele bor richtan in nòoten.

Dar enghele ist gabéest ganaamet AZAZEL.

Dar Azazel ist gaséest guut so machan badar an mintzig héertar khòpf, bille un azò naach haban gahöbet aan de érbot un bostéenanten ba ist gaabest héevig hattarzich gakhlaaghet badar bangantenzich sua ornen böorten anlòan.

Mèeront dan ist borgàghet de sait un mear de lèbara me Azazel ist gabakset fintz traaganen so machan ’s ébazog dar érbot un instét dan richtan hattar gamacht biirstor.

Dar “Gott dar Heere” hat hemmest bostant des, dar Azazel hat gatant un azò, soornig, hattaren gasrékhét un borsbéeret.

Me Azazel hat gatànt net ante zeinan gasrékhét, ear ist gabéest gafròant zeinan gapintet abe un ist gant dehiin sbéeranten. Un azó dar klénkalar enghel, an söondar takh, ist rivaart hia kan Balle ’s ögnar lente.

Hia hatsich fermaart ambìa och hatsich gatünzet baar dat me diiza zaita as ear börte gant saldo büar me dèar béeghe ear börte anlòan gakhéart èerzing.

Dar Azazel ist gabéest an söondar jungarman un zàin khorp

hat galasset zégan züusekhot un bon zàin mostàtz hats net bostant an ear zèa gabéest an puube odar an diirna.

Benne éar hat galàchet anlòan un ist gabàllet in baibarn bénne éar hat galàsset ghéenan èerzing in söondar khòpf bollar langhe gullane haar. Ditzan dinkh haten gatràghet net mintzig éllans un de dinkh ist khent bill gròas bénne de mannen bon baibarn un diirnen habent gheet bôar dar dilla ba ear hatzich galèngaret asàbasen.

Ear hat gamisset borlåssan in àkhar un bällanten net khéeran èerzing hattar gamisset ghéenan àu in de pergue übartrettanten in boichtenbalt òbarn 's lentle. Dar enghel hat nimmar mear galèchtelet un bomme baibarn bon 's lentle ist gabéest ganaamet "Enghel bondar plòodakhot".

Ear hat gahöbet ann ghéenan au trettanten in "Plàtabeck"³ bor denne gheenan kamasaabasen bor an beck ba trettet hat - ubar de "Hintergruba"⁴ un issar gant büar bor in "Tunkebalt"⁵ un dar diiza sàit ist gant àu fintz me "Hinterknotto"⁶ bor ghéenan abe fintz 's loch bon Zemblen höffanten bènnan so logaaransich.

Ear hatsich galéghet inn badar hia hatsich gatüunzent baar ba dar sbàrtzar hunt mettar langa sunga un de ooghen offen hat gahat bàit anara gafroant un nerra khutta bon orken.

Contrada Bosco 1905

De orken habent gabisset de dinkhen me Azazel, habenten galachet aus. Ear hat gamöghet töotanzich as hötte gabelt badar hattar gadénkhet bèksalan hèam un dénne issar gakhéart au zain triïten bor an mintzig un dénne ghéenan au fan “Turknoto”⁷ un trettanten ubar in “Billahert”⁸ ba ear ist gabàllet inn anara balla met knotten un lòam kugalen gajukhet bider me èrmars “Azazel” bon gakhennet zakalen ba habent gaèrbighent diìze zaiten.

An andara érbot bolla veele me “Guutar Heere” hat gadenkhet dar enghel bondar plòodakhot bàil hat gatriïtet ’s begale au kan mittanach fintz an andars loch ganamet bomme loite Rèmaloch⁹.

Ear hat zich gamachet dabàite bomme briìghe bon rammen ba habent gaspert ’s màul un ist dénne gant abe fintz tiif, segane mettarn borhèar. Hattar gasècht ba ’s loch ist gabéest gahèrbighet bonnara gròosa khutta in blùdarmòize ba habent bostant so haban braan an mennes net bia alle de andars.

Zoi habent net galùmmet dabòrte bàil dar éngel hat gahat gadènkhet noch ba èrbot bolla veele gamacht me “Guutar Héere” zéint gabéest bill.

De blùdarmòize habenten galasset lèar an zaita bondar kùbala un habent gahobét au so prechtan memme Azazel jadà in henghel hat gabisset de zain sunga un dénne hàban gahàt àanbortet de zain gabòrse òbarn de zaita, habenten gabùuret ghérne in zain sbèmballe da umme.

Bon dar àndara zaita bon bëlt dar “Guutar Héere” ist gant saldo büar, mataaranten mettar érbot gahobet aan me enghela talèntar badar héertar khòrf òch.

Dar zain sörnekhot bidar in Azazel ist gabàkset alle de taaghe fintz “ghéenanten übarabe de sikkalà”, hattaren bälchan noch bor zeinanzich gasiìghet abe bondar érbot ordinaartme.

Hattar gabisset so möganen net töotan jada ist gabéest an éngel, badar ear hat gabisset ba ear ist gabéest un met bëar, hattaret gamacht dorkhèmman an grooza blùdarmaus.

Bénne dar Azazel halzich dorbèkhet, gatüntzet baar so zeinan gabeksel, hattar net gabisset so holtan èerzing de zain lüuna ba haten impléenet ’s hèertze un dénne in bruust òch un me zain màule ist gheent aus an haùfen zünten.

Amme énde de zünten zéint dorkhèmmet aname gabéllach so màachan brüubel un azo bomme zàin bruust impléent ist khent aus an tossighet luft met gusten bon “sengarot stajuune”.

Un àzo hattar gadenkhet in aname ströoche de bon tootan alle lóite ist gabéest in péssor frütten ba hat gamácht ògnar “Guutar Héere”.

Ear ist gant aus in aname ströoche bondar kùbala gasnappet umme aname sbarn bon bludarmòisen ba hémmost habenten gasecht bia an Gott.

Ear hat gheetet de érbot so bènnan antia mennes un zoi büurantenen an mintzig ùntar me pergue habenten gapringhet in an khòllplatz, da antia khóolar seint gabéest naach so machan au an pojètte.

Bénne hàbentzich gatüunzet baar ba dar Azazel, dorkhemmet an mennes bool lòat, ist gant nàgane innandarn bor de börte habentzich gabéetet d'óoghen.

De zain sràkhen bomme khüpfe habent gahàchet öffen 's luft un zeint rivaart fintz 's lentle bon Balle.

De khóolar hàbent probaart inkéenan badar de bludarmòize habentze gasnappet aan in an kubala un da in enghel haten gheet sua in béetag memme zàin áatom.

Metten stinken atte àksel zoi zéint gakhèart èerzing ka lentle un gheenanten me béeghe habent gahòrret ba net alle ist gant ból un de zìchekhot hatzich gabéetaret.

Kan Balle zoi zeint gabéest gabànghet bonnara khutta hèrbigar ba darnaach haban gahorreten habantzen gabüuret braan an altes baipe ba bill lóite habent garüufet “stria” bon zàita.

De alta, dénne habent gariibet in bezuuch, hatze khöt ba 's tootdinghe ist gabéest, pooze, ba man net zeinan gahàilet un ze hat gahòffet dat 's hatzich net gabéetaret badar ist gabéest net azò.

Bor de orna alta ze nöötet so essan 's nattar bloas badar ze ist gabéest net zìchar.

Azò zeint gabéest gasnappet büuskh nattare ba zeint gabéest gatootet, gazoibaret un gazzodet badar ist nicht gabéest dèstar un de “slabarka” ist gabéest net mèar gahèerhaltet bon hèrbigar me lentle.

‘S béétighe hatzich gabeetaret, de büurar zeint gabéest gamachet bissan un de bràithoffe gabaròtet bor de bill tóoten.

‘S lental ist dorkhemmet an grooza spèrhaus, khoas menes
hat gamöghet ghéenan inn odar ghéenan aus.

Eeben dear, man zeinan bor antia ba ist gant aus bor passiuun,
bonne hertze, ’s snapp beetag hat gakhéart untaruntübar de
gantz hoogaebane bon Siben Komoin un ist gant mèeront büar.

DRIIIN DRIIIN DRIIIN

‘S “rufarle” hat gamacht in zain érbot un hatmich dorbekhet
met zàin galoit, dar Jeckel gasbindet.

Ich dorbekhemich, ich miss gheenan in main “Spielberg”
(zaita met érbot) met plòodakhot, ane me Silvien un Pietren,
Pellico un Maroncelli ich móone.

Be! Haltabar heerte un bor in fabel och.

Bèar man bissan bia ar man riiban?

Hòffabar dat de sait zea net bondar zàin zaita.

“Let’s hope time does not stand by his side”¹⁰

GU RAI¹¹ »

GARIBET

Contrada Bosco 1905

Il sogno che ritrova la favola perduta

Il suono prodotto dagli occhiali da vista che cadono sul pavimento della camera da letto, ben conosciuto, penso, da tutti i lettori serali, non è riuscito a impedire che gli occhi chiudessero la loro “saracinesca”, nonostante le intenzioni o la volontà del loro padrone.

Ciò avvenne durante la lettura della favola, o meglio fiaba (störiele), dal titolo “Il buco di Semblen”¹ contenuta nel volumetto “Le fiabe cimbre del vecchio Jeckel”, raccolte da Aristide Baragiola ad Asiago nel 1893.

Jeckel abitava al Bosco (Kan Balle), una contrada situata nella zona nord della città di Asiago (Sléeghe).

Sicuramente il preciso momento in cui gli occhi si sono chiusi è stato quando dal buco “è venuto su un grosso cane con occhi aperti ed una lingua lunga” impaurendo le pastorelle che avevano gettato nel buco tre medagliette “benedette” con l’immagine della Madonna e Sant’Antonio.

Comunque, nonostante le “serrande” fossero state abbassate, il lavoro, anche solo onirico, all’interno del “laboratorio” continuò e così dopo che il cane si ritirò nel “Buco di Semblen”, emerse un’altra figura.

Mi si presentò davanti “un vegliardo settuagenario, alto, un po’ scarno, dai lineamenti marcatissimi, abbronzito, scarso di barba, ma irto di peli in viso e dove mostrava la pelle”.

“Pape Satàn, Pape Satàn Aleppe”²

Be! Anche “ cazzo” potremmo dire, era proprio il vecchio Jeckel in persona.

Era inviperito e dagli occhi uscivano dei rigoli di fumo, la bocca affastellava una serie lunghissima di parole ingiuriose che non mi è possibile trasferirvi e impiegai un bel po’ di tempo prima di realizzare che queste parole erano rivolte al Baragiola.

Cercai di placarlo e quando la collera diminuì mi spiego che il motivo del suo furore era dovuto al fatto che il Baragiola si era dimenticato di inserire nel libretto una favola, forse la più importante.

Incuriosito gli chiesi di sapere almeno il contenuto della favola e così dopo una breve pausa, che poteva far supporre un gran

lavorio del suo “gulliver” (cervello), cominciò a favoleggiare iniziando classicamente con “A botta” (una volta).

« “An botta” (Una volta) dopo che il nostro “Gott dar Hèere” (buon signore) completò la sua creazione si riposò e cadde in un gran sonno molto soddisfatto di ciò che aveva fatto.

Ma quando si svegliò si accorse che tutto non era andato per il verso giusto e così incaricò il suo angelo di maggior talento per rimediare agli errori commessi.

L'angelo di chiamava AZAZEL.

Azazel era molto capace ma anche un po' ribelle e così dopo aver cominciato il lavoro e rendendosi conto delle grandi difficoltà cominciò a lamentarsi ma i suoi lamenti cadevano nel vuoto e in cambio riceveva solo incitamenti e anche qualche minaccia.

Più passava il tempo e più il fegato di Azazel aumentava di volume fino al punto di portarlo a fare il contrario di ciò che gli era stato comandato di fare, quindi invece di sistemare le cose le peggiorava.

Il “Gott dar Hèere” (Il signore Iddio) ci mise poco a scoprire ciò che Azazel aveva messo in atto e così preso dall'ira lo allontanò e lo maledisse.

Ad Azazel non dispiacque essere mandato via, ciò soddisfava il suo desiderio di libertà, e quindi si allontanò facendo sberleffi, boccacce (snèbara) e linguacce.

E così l'angelo errabondo un bel giorno arrivò qui al Bosco (Kan Balle), la nostra contrada, e qui si fermò, anche perché si accorse che da questo punto, se avesse continuato per la strada sin qua percorsa, sarebbe tornato indietro.

Azazel era un bel ragazzo e il suo corpo esprimeva grazia e delicatezza e le caratteristiche del suo viso erano tali da non capire se era un uomo o una donna. L'unico atteggiamento che lo tradiva era quando “rideva del suo forte riso maschile” e piaceva molto alle donne quando “arrovesciava un po' indietro la bella testa” piena di lunghi capelli biondi.

Questa cosa gli procurò non pochi guai e la situazione diventò insostenibile quando i mariti e i morosi delle donne e ragazze diedero fuoco al fienile dove si coricava la sera all'imbrunire.

Doveva “abbandonare il campo” e non volendo tornare

indietro dovette salire sulla montagna attraversando la foresta di abeti (boichta balt) che sovrastava la contrada.

L'angelo perse il suo buon umore e venne chiamato dalle donne della contrada “Angelo malinconico”.

Cominciò a salire percorrendo il Plàtabeck³ per poi spostarsi, ad un certo punto, ad ovest percorrendo una strada che attraversava l’“Hintergruba”⁴ e continuò per il Túnke balt⁵ e da questo punto salì fino all’Hinterknotto⁶ per scendere fino alla “Voragine di Zemblen” con l’intenzione di trovare un riparo per la notte.

Si calò quindi all’interno del buco ma qui si accorse che il “cane nero con la lingua lunga e gli occhi sbarrati” aveva lasciato il posto ad una allegra e balorda compagnia di orchi.

Gli orchi a conoscenza dei fatti e delle sventure di Azazel lo presero in giro deridendolo, e l’angelo pensò che questo era un errore del “Guutar Héere” che avrebbe volentieri sistemato. Poteva distruggerli se avesse voluto ma preferì cambiare dimora e quindi tornò sui suoi passi per un po’ per poi salire sul “Túrnkoto”⁷ e quindi attraverso il Billahert⁸ dove cadde in una imboscata da parte dei noti folletti (zàkkalen). Le piccole creature che abitavano questi posti si produssero in molteplici atteggiamenti dispettosi che si espressero anche con il lancio di sassi e palle di fango, presente in grande quantità in quel posto, sul povero “Azazel”.

Altro errore del “Guutar Héere”, pensò l’angelo malinconico, che si affrettò percorrendo un sentiero che portava a nord fino a raggiungere un altro buco chiamato dalla gente Rèmaloch⁹.

Cercò di farsi spazio spostando il groviglio di rami che occludeva l’apertura per poi scendere sino in fondo circa a 10 metri di profondità.

Con sorpresa vide che il buco era occupato da una numerosa colonia di pipistrelli (blùdarmòize) che captarono la presenza di Azazel e capirono di trovarsi di fronte ad un soggetto di natura ultraterrena.

Non si intimorirono mentre l’angelo, che era consapevole della loro esistenza, non potè non pensare che le cose discutibili fatte dal nostro “Guutar Héere” fossero parecchie.

I pipistrelli gli lasciarono libera una parte della grotta e cominciarono a dialogare con Azazel visto che l’angelo conosceva

la loro lingua e dopo aver risposto alle sue domande, riguardo le condizioni del luogo si misero a disposizione guidandolo nelle sue passeggiate nei paraggi.

Dall'altra parte del mondo il “Guutar Héere” stava continuando, ma con grande fatica, il lavoro iniziato dall'angelo talentuoso ma ribelle.

La sua ira nei confronti di Azazel aumentava ogni giorno di più, finché “traboccato il vaso”, lo volle punire ulteriormente per essersi sottratto al compito assegnatogli.

Sapeva di non poterlo uccidere visto la sua natura, però aveva la capacità di trasformarlo e quindi venuto a sapere dove si trovava, e con chi, decise di dargli le sembianze di un pipistrello gigante.

Al risveglio quando Azazel si accorse di ciò che gli era successo non seppe trattenere la sua rabbia e questa, dopo avergli gonfiato il cuore, gli gonfiò anche il petto e dalla sua bocca uscì una serie interminabile di bestemmie.

Alla fine le bestemmie si trasformarono in un desiderio spasmodico e incontrollabile di vendetta e così il suo petto gonfio generò un'aria mefitica e velenosa dal sapore di “stagioni amare”.

E così maturò in un battibaleno il desiderio di compromettere l'esistenza del genere umano visto che questa era la creazione che rendeva più orgoglioso il nostro “Guutar Héere”.

Uscì con decisione dalla spelonca attorniato da una nuvola di pipistrelli che ormai lo consideravano una divinità.

Diede a loro il compito di trovare degli esseri umani e loro senza perdere tempo lo guidarono un po' giù dalla montagna e lo condussero ad un accampamento dove alcuni carbonari (khoolar) stavano costruendo con grande impegno le loro carbonaie (pojètte).

Quando si accorsero che Azazel, divenuto un essere abominevole e spaventoso, si avvicinava a loro, per la violenta emozione gli si strabuzzarono gli occhi e le loro grida, dovute allo spavento, squarciarono l'aria e arrivarono fino alla contrada Bosco.

I carbonari tentarono la fuga ma i pipistrelli li costrinsero in una grotta (kùbala) e lì l'angelo con il suo alito li contaminò.

A gambe levate ritornarono in contrada e durante il percorso

sentivano che qualcosa in loro non funzionava a dovere e i sintomi della malattia che si rivelerà contagiosa (snapp – béetag) si manifestarono in più modi.

In contrada vennero accolti da un gruppo di paesani che dopo aver ascoltato il loro racconto li accompagnarono da una vecchia che in molti consideravano la “stregona” del posto.

La vecchia, una volta che ebbe completato la visita, si espresse e disse che si trovava davanti ad un veleno totale, insanabile, orrendo, pestifero e sperava che non fosse contagioso ma questa speranza si dimostrò ben presto vana.

Secondo la “vecchiaccia” l'unica cosa da tentare, ma non garantiva il successo, era ingerire la carne di vipera.

Così vennero catturate cinquanta vipere che vennero decapitate, pulite dalle interiora, scuoiate e bollite, ma non servì a niente e la “slabarka” (vecchia ciabatta) fu vittima di varie manifestazioni vituperose e sottoposta a pubblico ludibrio dagli abitanti della contrada.

Il contagio dilagò, le autorità vennero informate e investite del problema e i cimiteri attrezzati per ospitare molti soggetti che nel frattempo passarono a “miglior vita”.

La contrada divenne una grande prigione, nessuno poteva né uscire né entrare. Nonostante ciò, forse per colpa di qualcuno che violò il blocco, forse, si dice velatamente, per motivi passionali, il contagio sconvolse l'intero “hoga ebane” (altopiano) dei Sette Comuni e andò oltre.

DRINNNNN – DRINNNN – DRINNNN

Il “rufarle” fa il suo dovere e la sveglia suona, Jeckel si dilegua, io mi sveglio, e il dovere mi chiama per condurmi controvoglia al mio “Spielberg” (posto di lavoro) e purtroppo anche senza la compagnia erudita di Silvio e Pietro, Pellico e Maroncelli intendo. Beh!! Pazienza e pazienza anche per la favola.

Chissà come andrà a finire?

Speriamo che il tempo non sia dalla sua parte.

“Let's hope time does not stand by his side”¹⁰

GU – RAI ¹¹ »

GARIBET

¹ “Il buco di Semblen” “Voragine dello Zemblen” si trova a nord ovest del Monte Interrotto (Hínteknotto) dove Hinter significa dietro, di dietro e knotto indica sasso o pietra. Il nome (Zemblen) originariamente era composto da “Zeune – emblen” in cui “Zeune” deriva dal verbo “zeunen” limitare, circondare e “emblen” forse scodella o conca quindi diventerebbe conca circondata.

² “Pape Sàtan, Pape satàn aleppe” è un verso scritto da Dante Alighieri all’inizio del canto VII dell’Inferno. Il verso è pronunciato da Pluto che Dante pone come guardiano del Quarto Cerchio. Il significato è incerto ma sicuramente si tratta di una minaccia o una esclamazione che manifesta la sorpresa.

³ Plàtabeck: a nord della contrada Bosco. Il nome deriva da “Platta” che significa lastra e “Bek” strada. Diventerebbe quindi “strada con fondo di lastroni rocciosi”.

⁴ Hintergruba: da “Hínter” che significa dietro e “gruba” che significa fossato, quindi potremmo dire “il fossato di dietro”

⁵ Túnkebalt: da “tunke” che significa scuro e “balt” bosco, quindi potremmo dire “bosco scuro”.

⁶ Hinter knotto: da “hiinter” che significa dietro e “knotto” che significa sasso o pietra, quindi potremmo dire sasso di dietro.

⁷ Túrknoto dall’originario “türknotto” tür per porta knotto per sasso, potrebbe essere porta fra i sassi, oppure “dürre – knoto” arido sasso.

⁸ Billahert - traducibile in cimbro selvaggio (billa) e focolare (héart) o anche anticamente pascolo (heart).

⁹ Remalock: dall’originario Ràmalock che in questo caso significa “groviglio di rami”.

¹⁰ “Time is on my side” è una canzone dei Rolling Stones che viene inserita nel film interpretato da Denzel Washington Il tocco del Male.

¹¹ “Gurai”: grido di guerra cosacco che significa “verso la beatitudine celeste” origine della parola “Hurra” usata dai soldati al fronte nella 1ª guerra mondiale.

Contrada Bosco 1905

Lorenzo Maimeri

Variante dei Draitza Kamòündar

Mai nuno un iz puach wume peste

Benje i pi gabest an brake I han gahoart 'un mai nuno ta ime jare 1929 ista gabest a groaze siache garuafat "Spagnola" poase asbia de peste.

Erhapi kout ta vij mence sain gastorbat; disa peste hat gamechat herte, aber in saime fameja nieman menc' r'ist gastorbat parké se hen galesat iz puach "*La Remora overo de mezi naturali per curare e fermare la pestilenzia*" gaskraibat in jar 1727.

Aljar mence 'un famaja hen gatrinkat an eitza gamast pitin gruane nuzze, gras un der liebese vrou un eibala andare grease...

Haute, darnà 60 jarn, i han galesatiz iz puach un mai nuno un... i pi lentak!

MIO NONNO E IL LIBRO SULLA PESTE

Quand'ero bambino ho sentito da mio nonno che nell'anno 1929 c'è stata una grande epidemia chiamata "Spagnola", terribile come la peste.

Mi raccontò che molti uomini morirono; questa peste picchiò duro ma nella sua famiglia nessuno morì perché avevano letto il libro "*La Remora overo de mezi naturali per curare e fermare la pestilenzia*" scritto nel 1727.

Tutte le persone della famiglia bevvero infuso di noci verdi, artemisia e molte altre erbe...

Oggi, dopo sessant'anni, ho letto il libro di mio nonno e...sono vivo!

Categoria "scolari" sezione "scuola primaria"

Mattia Nicolussi Rossi

Primo classificato | Variante di Lusérn

Dar matå

Haür, in da gåntz bëlt, vil laüt soin darkrânkht peng inan virus: 'z iz dar Covid 19.

Zoa nèt zo darkrânkha, hattma gemocht stian dahùam inngespèrrt vor mearare månat un biar khindar hám nèt gemak gian ka schual.

Dise djar o soinda gest beata, azpe di "peste", boda hám gemacht stèrm vil laüt.

Di laüt vodar Tetsch hám gepetet in San Rocco un hâmen vorhóazt ke, azzar hettat vortgeholtet disan beata, ankùnto hebatnsen augemacht a pillele.

Asó iz gebest: alle di laüt vodar Tetsch soin gestånt gesùnt, asó hâmsa augemacht 'z pillele un da, alle di djar atz sèchtzane von agosto, khinta khött di miss un khinta gevairt disar heilige, dar San Rocco.

In earst bëltkriage izta gest an åndadar sberar beata: di "spagnola". 'Z djar 1919, balda di "profughi" soin gekheart bodrùmm vodar Boemia, vil laüt atz Lusérn, azpe in di bëlt, soin darkrânkht un soin gestorbet.

Dise månat inngespèrrt dahùam hattz parìrt z'soina in di stòrdje vo dise djar, bodamar hám hèrta aukontàrt moine altn; i hettat nia pensàrt ke 'z hettata gemak vürkhemmen eppaz asó schäüla un pinme vil gevörtet.

I speràr azta pasàr allz, azma bidar mage gian ka schual un azma bidar mage ummargian, åna zo vörtase von laüt.

Categoria "scolari" sezione "scuola primaria"

Classe II – Scuola primaria di Lavarone - Luserna

Istituto Comprensivo di Folgaria, Lavarone, Luserna

Variante di Lusérn

Dar långsez

DAR LÅNGEZ

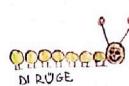
DI SBALBL

DI SBALBL

DI SUNN

DI SCHARRATLN

DAR HIRSCH

DAR AIRÚ

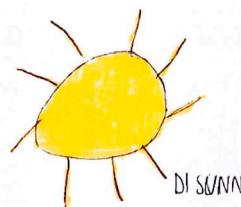
DI RODSAN

DI KOTSCHEMELLA

DI KOTSCHEMELLA

DI SUNN

DAR HÜMBLUNG

DI SCHARRATL

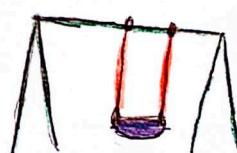

DI BOLKHEN

'Z HUÄTLE

IL LÄSSIG

DI RAIT

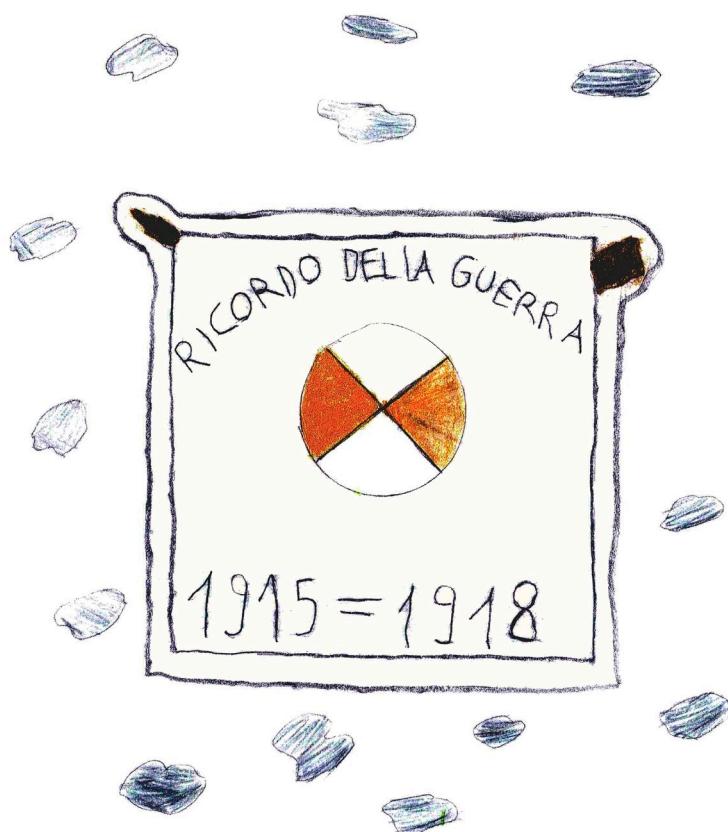
'Z RAT

Categoria "scolari" sezione "scuola primaria"

Patrik Nicolussi Principe

Variante di Lusérn

Ricordo della guerra

Disan disénjo hânnen gevunet atz Lusérn, aftna haus au pa Ekk.

'Z hatten gemacht dar Nicolussi Principe Leonardo zo gedénkha daz earst bëltkriage.

Categoria "scolari" sezione "scuola secondaria di I grado"

Samantha Nicolussi Rossi

Primo classificato | Variante di Lusérn

Dar martzo

Atz Lusérn in lest tage von febràro di laüt ham hèrta ågezüntet a groazez vaür zo vaira in längez boda berat khent.

Haür ditzia iz nèt vürkhent umbrómm 'z izta gest dar Covid 19.

Kurdjósat, hänne gevorst moinar tânte vo noüntzehk djar bia 'z iz gest inar bòtta. Si hattmar khött ke dise djar, balse iz gest no khlumma, in "martzo" hämsen ågezüntet aftn khlumma fortì zoa azzen seng alle di laüt von lånt.

'Z vaür iz khent ågezüntet balda hatt ågeheft zo khemma di tünkhli. Di djungen puam un diarnen, nå de bege, hám augelest von khëst von laüt durre est, stökhla holtz zo lega uminùm inar långa hültzrana stetz, boda iz khent gestekht geradeaù in snea. An lestn izta khent allz gedekht pitt grümmane raisar vo vaücht.

Zo züntanen iz gest a puzzle sber, umbrómm in da sèll zait hattma gehatt lai formenént. Laise, laise 'z vaür iz khent a groazar "martzo". Uminùm hattz parìrt tage: ma hatt gemak seng in schatn von laüt aftn snea un di glåstarn vaür bodase soin augeheft zuar in hüLBL. Di khindar hám gesunk un gehoket "martzo!" laütante di schèlln von khüa. In sèll abas alle beratn gánt spet z'slava, kontént, ånka azza hám gestunkht vo tåmpf. Vor sintzehk djar dar martzo hatt ågeheft z'soina gezüntet in a bis au kan Hüttin, nåmp in pillele von Sant'Antóne. Sèmm o alle di laüt von lånt hâmen gesek.

In disan platz gedénkten moi nona o boda, vo khinn, iz augånt pinn tschelln zo vaira.

Si gedénkht o ke dar faff hatt gehelft in puam åzozünta 'z vaür.

Est bartz soin viartzekh djar boda dar “martzo” khint ågezüntet au atz Kraütz. Da, soinz neméar di djungen boden aumachan un åzüntn, est machanen au di arbatar pan summar un gemen vaür di pompiarn. Est åzozüntanen iz bahémmegar, umbrómm sa nützan di benzina.

Schaungen å baldar iz ågezüntet iz hèrta schümma azpe inar bòtta: di glåstarn vaür hevanse au in hüLBL un di nacht parirt tage.

Speràrbar azmen mage åzüntn ’z djar boda khint, umbrómm ’z iz schaüla sengen sèmm asó durr, un az ditza mage nèt vürkhemmen, azzen åzüntn lai di pompiarn un di laüt sengen sobisó stianante in lånt.

Categoria "scolari" sezione "scuola secondaria di I grado"

Alice Nicolussi Neff

Variante di Lusérn

Lusérn in di zait von COVID-19

L usérn, a khlumma lentele in Trentino augispèrrt alln in fremmegen atz draitzane von lentz. Von sèll draitzane von lentz izta allz gibèkslt; ma mocht stian inngispèrrt in haus, zo provédra matta gian a mensch atti bòtta, gian ummar pa lånt pittnar mascherina... allz iz åndarst baz vorånahì, du mast nèt bokhénnen di tschelln, nèt gian pitt doin laüt zo macha zboa tritt, nèt gian ka schual un asó njånska seng di schualtschelln.

Vorånahì, in di schual, hattmase gimak seng un ren, est makmase seng un ren lai aftnan skèrmo, 'z iz nèt schümma!

Ma hatt gihatt alla di zait zo reda pittn profesör, zo rispùndra azzadar eppaz hám givorst; est iz sber lai machan gian in microfono ombrómm dar computer sprink par ardja vo sovl bodar khint ginützt in da lest zait fra hausaufgabe un videolet-ziongen...

Lusérn isolàrt iz nèt azpe vorånahì pittn fremmegen in di musèi un boda gian afti begela un staigela in di ünsarn schümmman beldar...

...'z iz allz åndarst, sidar azta iz auzgiprocht in di statt vo Wuhan disar COVID-19.

Z'stiana in haus in "quarantena" boatzma nia baz zo tüana, ma züntet å in fèrnse un höart nicht åndarst baz sbere sachandar, ma i pin sichar ke allz bart pezzarn.

Sa soinda però se, di dökhtür, di pestn vo disar zait, ünsarne dökhtür bodase darmüan durchauz zo pezzranaz. Ditzia

gischràiba iz vor se, vor di belesan supereroi boda leng soi lem zo sichra daz ünsar.

Khearbar atz Lusérn... di Ånna “Mastega” hatt gihatt rècht zo khöda ke ’z berata girift daz dritte Bèltkriage, dòpo azta iz gest pasàrt dar birbl Vaia. ’Z kriage saibarz nå zo leba est.

Fin vor zboa bochan di pompiarn soin gånt durch daz gántz lånt zo gidénkha in laüt zo stiana inngispèrrt.

’Z lånt iz ler, in platz soinda nèt di aute boda soin gest vert in disa zait.

An groazan Vorgèll’z Gott alln in dökhtür, in kråkhsbestarn un alln in sèlln boda gem allz zo maganaz helvan.

An gruaz von hèrtz alln in krånkhan vo Covid-19, haltet hert, palle höartz au, bar soin alle starch!!!

Tönle
Bintarn

20202120

Gisella Nicolussi

Primo classificato | Variante di Lusérn

Di trukhnen zeacharn

'Z Zèttle, azpe 'z hatt hèrta gitånt balz hatt gihöart singen in kukko da earst bòtta, hatten gipuntet zboa kübela ume in laip, hatt ginump 'z ronkòu un iz gånt in di Laitn na holtz. Balz 'z iz girift in balt, hattz zuargilest di raisar von puachan, boda dar vil un sber snea von bintar hatt gihatt argiprocht. 'Z hattze gihakht alle lång gelàich un dena izzese gikhnonk un hatt ågiheft zo machanen au di karge.

Barme zeacharn hâmen bonéblt di oang, umbrómm 'z izzen khent in sint soi månn, boda iz gistaånt gitöatet, a khutta djar vorånahì, dardrùkht vodar vaücht bodar iz gest nå zo hakha. 'Z izzen khent in sint soi Hânsele, soi püable vo zboa djar, gistorbet un bogràbet in Boemia, bosa hâm gimocht gian balda auz iz giprocht daz earst bëltkriage. Ma daz sèll boden hatt argidrukht 'z hèrtz iz gest soi Albert, dar sunn vo zbuantzehk djar, gistorbet vo stèchan biane vor Oastarn.

In da sèll stille von balt hettatz giböllt petn ma 'z iz nèt gest guat; 'z hettat giböllt hokng, ma dar khnopf in hals hattz darbürget un di zeacharn hâmen gispiazt di oang, ma sa soin nèt khent vürsnen.

Pittn zipfl von vürta hattzen argimacht 'z gesbitza un di zeacharn, bodase soin augihaltet zbisnen in tschedje, un dena hattz auginump di karge un iz gånt zuar huam.

Balz 'z iz girift ka dar rast, apéna auz von balt, hattz gelekk di karge attz maürle, boda iz gest auz nå in staige un, khearante in khopf zuar dar sunn hattz khött: "Laücht nor sunn, vor mi

laüchtesto neméar!” Un dena höachrante poade di vaüst zuar in hümpl, hattz gihoket pitt alln in atn bo ’z hatt gihatt: “Gottarhear baz hänne gitånt letzez, astome asó hast gidrosst. Du hastmar vortgistolt alle drai di laüt bode hän gihaltet gearn. Est hänne niamat mear. Ai un nimme mi o.”

Di zeacharn hâmen bidar gispiazt di oang, ma ’z iz nèt gest guat zo gaüla.

’Z iz gistañt a baila sèmm pittn vaüst gihöachart, furse hattz gipitet zo höara a bort vo Gottarhear, boda nèt iz khent. Asó hattz bidar auginump di karge un iz gånt vürsnen.

Girift az iz gest dahuam, hattzese argidjukht vorå dar tür von khèldar, bo ’z hatt gihatt in hakhstokh, un hatt lai ågiheft zo hakha au ’z holtz pittn sber pail vo soin månn.

Balda soi nachpar hattz gibarnt, hattar offegitånt ’z vestar un hatt khött: “Lazz Zètt, gea un rast, i khimm i zo hakhadarz au!”

“Vorgèllzgott Rudl, ma i mochez tüan alùmma, ’z helftmar auzzodjukha in zorn bode hän umanå!” “Umbrómm, liabez moi mentsch, ber hatte gimacht darzürnen; pitt bem hastoz”? Hattar givorst dar månn.

“Pitt Gottarhear un pittar gåntzan bëlt!” hattz khött ’z Zettle, gebante no an stercharn stroach pittn pail affn stokh.

Dar månn hatt gispèrrt ’z vestar un schüttlante in khopf hattar khött zuar soin baibe, boda iz gest gisotzt nåmp in heart zo hösa: “I khenn in Zètt sidar hèrta, bar soin gest ka schual un vür pittn khüa pittnåndar un, baldarse iz boràtet, izzar khent zo leba in haus da nidarnå, un in alla disa zait, un pitt allz bazzen iz khent vür, hännen nia gisek süttn a zeachar”.

Un ’z baibe, åna zo höachra di oang von nadln, hatt khött: “Schauge, liabar moi Rudl, ke ’z soinz di trukhnen zeacharn boda ardrukhan ’z hèrtz.”

Nicoletta Dal Lago

Primo classificato | Variante dei Simm Kamòündar

Papillon

Henri Charrière (1906-1973) hat gatötet an valschar bekèar, man sainan. Badar ear hat nia khöt az ar ist gabest dar töoatar me heeren Roland Legrand. Henri Charrière hat gahat an drukhana au schrata fan kazzen. Von demme de laüte habantzame garüufet *Papillon*.

Lange jaardar de peeren habent gaherbiget de ünjarn perghe, nagane in paurn. Habentza gavanget amazen, peeren un khevare. Badar, az se habent gamöcht, habentza gavresset de hennen, de gooze, de khuu och von ermen paur.

Badar in paurn 'z hat gatant ante zo vorlieran sain sachen. Von demme habentza gant in de beldar zo jaganse. Un, az se habent gasnappet oan von disen peeren, habent vorkhoofet de haut in de lentlen; antia an botta dar richtar hatten get an haufen betze, ambrumme se habent gatötet in peeren, bia 'z hat gaschecht 'me Marielen in de storja von "I Racconti di Luserna"...

Forza zo toatanse, amme 1990 aufan Alpen saintza bolaibet anloan drei peeren.

In de bellär vondar Slovenien, insteet, sainta gabest un sainta noch hemmest vil vil peeren.

Alora dii 'me projecten LIFE URSUS saint gant in Slovenia von bannont habent gatraghet in Adamellen segane junge plantigraden so jüngaran in de ünjarn perge.

Dar eerste peero ba dii me LIFE URSUS habentza galazzet vrai hat garüufet Masun un de eerste peeren Kirke. Voar so lazzan auz de plantigraden, dii me projecten LIFE URSUS habenten

galummet fan hals an radioringar zo bizzan saldo ba saint de peeren.

Springabar mettar ünjar storjen von 1990 vonze häute, kan Casteller, nagane Trien.

Hia ista an gazaündar auz platzo ba de hüutar ertzent de gabüntane vichar zo lazzanse vrai darnaach.

Haltanza hia drei peeren och: DJ3, MC57 un M49, ba de ist garüufet och *Papillon*.

M49, ist an anego von plantigraden gatraganen vondar Slovenien: dar nümmar von den billen vigharn hatzich gabeertat un häute sainta schiar hundart peeren in ünjarn perge.

Habantza gavanget Papillon zbeen verte ambia ar hat gahat vorsüchet zo pregan au de tüarn von vil malgen in provintz von Trien. Au fan Carega och, in de merche 'me Trien met Bearn un Vizentz, hattar gahat gajiukhet idar 'z türle von anara hüttent. 'Papillon hattar khött dar ministro Costa, ksell von vigharn – hat gatötet khoona sacha, istar net pöose, ar ist anloan an peero un machatar de dingar von peeren. Schöltar sainan galazzat auz un leban vrai in de bellär.

Von demme Costa hat gavorschet ummarantà az eppadan naganes lant bill disen peeren, badar dar Presidente Zaia hamme anboretet az sainta ganukh bölfie in sain lant zo vrezzan de khitzar un de lempar.

Un asoo M 49 müzz bolaiban kan Casteller, bia dar Consiglio 'me Staaet hat anboretet 'me Punte vor in Hunt amme seksane gennare 2021.

In 'z bellosch lant M 49 ist an 'problematico' peero, badar kan Roame schützeltsich: "**Daje Papillon**, dar peste 'inkeenar'!"

Riccardo Ferracin

Primo classificato | Variante dei Draitza Kamòündar

Hoar iz gareida ume bazzare

Buaninje, hoasage geljar hukan
pit irnj leistan bortan
baz se hen namear kout tze
burporgan daz paime hertze.
Iz ist nist in bint daz i hoar,
ma z'ist iz bazzar sbear,
bo de tribelci siach ante
saine perge, hia anjuan ime lante.

Z 'ist bortut bilje untar me Kareige,
busat Ljetzan, sai baip liap un baige,
ma iz tuzt lazzan ditza bahenje
tze fljegan laiste nidar, denje
iz laci valjan tiaf, in pach snell,
bo da ka Belfior in Deić ken.
Hia de groazan trouban bezzadar gen
in deme naugan un suazan bouken
un, buschoan muade, mudar se sain
abene pit ime tze reidan.

Daresto iz reidat tauć,
ma daz 'ume Venostatale, in Deić
un er boaz belisch oo, galirnat pa bege
par earde 'un Trien un Benerge.
In Deić boute kontarn aljaz, ba

er hat gasest veare, ma
er hoart mear gearne bach
alje de schuanan storjen 'un pach':
naugan gaselj gelf eir
'un gruanan beldarn kein.

Iz vrischaz bazzar, bo nist reidape
asbia an junge bertate
ma an nono 'un pergan,
iz dagàrt tze kontarn
in ime, sai neode nauk,
asou da pit ime lebate sai gadenk
hörtan un parké disar vorgezzat nist
daz bo d'er ist,
anka na deme tage benje
se ken tze tuzzan gruatzasi, buaninje.

Antonella Gasperi | Sofia Pergher

Quarto classificato ex aequo | Variante di Lusérn

Dar båndrar übar “daz grümma” azpe ’z mer

Dar raich vodar stille iz afta d'åndar sait von pèrge. Pinn earst glåstar di sunn darbékhtze; 'z iz dar takh vonan naüng mòrgan. In air pa beldar daz starch von vaüchtn. Di palmü ziang inn ditza vrischez airle, boda atnante khint bidar auz un zoagetze in a bolkhnen loakh. Laise, laise dar balt heft å bidar zo vånga lem, attn khnöttate staige lazzanse höarn di pèrkhschua boda khlèpparn un bodase auhaltn lai zo lüsna balda sink a vogl odar zo höara 'z loap in bint. 'Z heft å zo machase stikhl; ma an vuaz nå in åndar schupft vürzogiana in disan naturintrùam. An aide a zig zag parìrt machanar platz in daz grümma von èlbar. Liacht un schatn spiln pinn löapar, a bòtta abezodékhase zo laüchtega un a bòtta zo lugàrase in schatn.

Di earstn glåstarn sunn vèrm allz uminùm. Attn bas spitzarnda di tschiklamìn, in daz sèll groaz mer vo grümma, parìrtz allz a gesprütza mètschela gevàllt attz zèlt vonan pild. Dar schauget bolàu nèt untarzotretase, un laise laise hukhtarse åzosmekhase pezzar. Ena pensiare geatar vürsen, in bege khenntaren. Dar gianat sichar nèt zo vorlùr. Dar iz nèt gebortet in dise plètz, ma da höartarse huamesch. Dar höartze asó gerècht sèlbart zbisnen disan èlbar boda hám tausankhar djar. Er, dar hüatar vo disan toal vodar natùr, er alùmma höartze zo mocha schützan alln disan raich. Allar kontént vispltar, un auvar von tiaf balt di vichela lugàrt zbisnen in folkatn raisar rispündarnen, 'z parìrt

ke sa vorstianse sovl azza khennatn soi zung. Asó zbisnen inan visplar un in åndar kontàrnse stòrdje boda bartn khemmen gelüsant vo seåndre alùmma. Durch in schatn, in a toal earde baksanda au di tenndla, dar såm vo disan hoachan tånnen, in flattran hatt detzidart abezolazza soin khèrn attn sèll toal earde von pèrge, pròprio sèmm boda di krötz machanse tellele un parìrn rekhan di hent zo straicha di zimen. Lachante bratzàrtaren da gröazarste, da sèll pezzar gelekk boda obarschauget in åndarn. Bratzàrantese, dartüatarz nèt innzovångase zo spèrra di khear böllata soin an åndarz mensch zo bratzàra a söttana alta tånn vo hundart djar. Da khalt rint vånk å daz barm boda auzlatt soi laip, dòpo da sèll hert stikhl. Un da sèll rint asó schrovalt un hert parìtz soi roge bodaren hatt umgelekk ume imen sèlbart. A lekk obar a lekk boda schützt 'z hèrtz von albar, soi hèrtz asó debl. Kontént heftar au in khopf zuar in hümpl. Vo untar auz sikar glitzegen di dünnen liachtege achln sovl azza hebatn gehatt obar an sprützar snea. Un schaugante auz tortemitt in raisar daz liachtege von hümpl. Dar höartze 'z khinn vonar bòtta gebeglt danidar pinn snabl zuar in plabe; un sèmm nidarnå imen hèrta da groaz tånn. Dar bart nia vorgèzzan biavl dar hatt gegaült un 'z pèch boda iz abegevallt azpe soine zeacharn. Di tånn hatten augehaltet un er hatt augehaltet di tånn. Di raisar, hundart arm boda umbèkslnse in sèll drukh. Er, hèrta asó khlumma konfronto in groaz un hoach ståmm, ma hèrta bichte zo höarase dar uantzege zo mocha schützan, zo schütza in sèll platz.

Gerift zöbreßt in pèrge, izzarse augehaltet, legante an vuaz vür in åndar, laise laise ziagetar inn in atn spèrrante zuar di oang. Baldarse bidar offetüat, nidar ledrenar untar imen sikar a groavez grümma mer. Di onde soinz di löapar gemövart vonan debl bint. Vo baitum sedeguàl di pèrng betarnse inngemudlt in nebl. Di sunn aromài hoach in hümpl schaint un spetschàrtze abe afte raisar gevazzt pitt löapar. Dom zöbreßt höartarse in patze pitt imen sèlbart. Dar patirt neméar vor di zèrr un di rizz dahì vortgånt atti haut, a masl bodar süacht zo untartùscha, ma vil vert balsa auzkhemmen prennensa no.

A bint, a hèfregar reng. Di Vaia slakkt nidar allz. Dar mage nicht tüan auzohaltase. Allz izzese gerift. Boåndarst, da er alùmma vest, stille tortemitt in ditza gemülega, daz sèll boda iz gestånt

von an balt. Biavl gearn hattaren gehaltet, umenicht. Uminùm allz abegezoget, allz nakhant. Danidar soinda augehäüvert sovl un sovl höltzar, drülle, ummandar obar in åndar in a rüde njánka zo maga gloam. Sèmm vorpórget in di bisan izta a plaga vo toatzholtz. Gántze plague abegeslakk von birbl. Est da iztada daz nicht. Asó a sötta schümma sachan iz khent distrüdjart. Khnopf vaüchtn pinn burtzan übresch dar earde boda paitn in bintar un in earstn flökk snea. Sa bizzan ke sa bartn khemmen gedekht pittnararan baiza khalta dekh. Timme di sunn laüchteget obar in zèrr un zoaget alle di ven, tratze vo stördja. Antånto azta in di åndarn beldar di löapar paitn no a par a boch vor zo bèksla un zo vérba di pèrng, se stian nidar attn pon alle grisat, ena varbe. Alte tånnen boda hám gesek 'z kriage, boda paitn abezobélcha. Allz inan stroach heftar å zo loava. Bahémme rütschante khintar abe pa rennen. Di muskln ziangen. Dar atn steaten hintar. Dar speràrt vor soine liabarstn, di tånnen. Dar speràrt azta di burtzan hámz auzgehaltet, magàre pitt beata. Dar speràrt azta dar pèrge habe geschützt in sèll khlumma hüml. Dar sik di plaga. Dar vallt zo khnia. Bintsche izta gestånt. Pitt imenåndar alla di stördja iz gånt vorlört, gespèrrt in di ring von ståmm, ring boda vérvm un toaln di djar vo soin lem. An unrue vânken her. Sèmm in sèll balt höartarse neméar gerècht, pròprio sèmm bodar hatt gelatt ettlana zait zo båndra. Laise, laise izzarse gezoget zuar in spitz; bizzante ke dar sèll bodar bart seng, bart nèt soin azpe dar sèll bodaren nåtrakke innbene in hèrtz. A tritt nå in åndar. Spèrrante di oang ziagetar in atn. Darhàltante di zeacharn, di trüam oang khemmenen darpài nazz un traure. Daz sèll larcharle sparirt. A sait von trialn ziagetze nidarbart. Untaråndar schaugetarse uminùm un sik nicht mear. Khumma mer, khummane grümmane onde boda schainen. An öadegar grunt pitt magre stingl. 'Z oage ziagetze zo schauga da sèll vaücht, vort bait no ingåntz zo vuaz, pinn burtzan inngepunctet in krötz un uminùm irn allz iz nidargeslakk. Di burtzan asó inngekhlempart in rånt von krötz. Si höachartze au tortemìtt in sèll abegestochate balt. Si süacht zo halta hert in sèll öade platz, zo tragaz auz vor in bintar boda bart khemmen. A zeachar spitzart auz, si süacht zo inkiana, si loaften abe pa ganàsch. Si, si iz da stercharste tånn. Di tånn bodar sovl hatt bratzàrt.

Sergio Moratti | Jvonne Gasperi
Quarto classificato ex aequo | Variante di Lusérn

Dar khast holtz

D u mochsten gem mearar vuaz,
asto bill azzar stea geluant,
azzar austea no vor a baila zait,
nèt bidar az auzvall
azpe d'åndar bòtta
ke 'z valltar bidar abe,
zo stianada untar azpe a stokh.

Du mochsta leng meara hèrtz baz in lest stroach,
nèt kartza vil
zo giana hintarbart pinn rukkng lai
vodar pasióng
zo aztar nèt stea
a schiavar in hèrtz.

Du barst mochan zuarleng
in inzénjio azzar pazz pinn gemóastrá
un a fòrtza zo provàra
an püachan tòkko
attn stroach
sovł az khemmat
a khast holtz.

Matteo Slaviero Jop | Maria Vittoria Cunico |

Paolo Martello Katarnun | Yvonne Rigoni | Lauro Tondello Plözar

Quinto classificato | Variante dei Simm Kamòündar

Zo gadenkhan in tenente Federico Enrico

De tankelen bòlkhanen habent gadékhet, àu in hümmel von Brunico, den hèrbest vomme naützan hùndart un viarskh.

Mòal vorkhödan vor béme ba hat gamüzzt geenan in khriig.

Darnaach dar boròate, von dorgangenem tagen, dar gantze battaljon Bassano, ba ist gabést tòal me division Pusteria, ist hèmmest gabést imme béerdarplatzn dar kaserma “Khuunegen Elena” zo geenan stràitan in de ellenica èerda.

De alpen jegar habent net gahat vorte ambìa de uffiziele habent gaschützelt trazandare az disar khriig börte net sainan asò prìgalot.

Ze habent gamüzzt geenan abe dà zo geenan dràu de greccha èerda ane vènnan khòaz rabàst.

Inbaarot, hatz gaprèart az ista gabést an òonig schüschen in zbeen staaten.

Übartrettanten dez khlòaz stéetle habantza gasècht an gròiza khutta metten bëllaschen vanen, ba hat se gagrüuset un de sòllanar habent ànbórtet in grüsen vun laüten.

De trenenstillonkh ist gabést volla vraünite un ksélle ba habent gabéllt gèban an lésten grüus in sain alpen jegarn.

Palle ist rivaart d'òrdar: “Alle de sòllanar metten sain béerdarn au fan trenen”!

In deniidar sainta gabést antìa uffiziele ba habent get an lésten grüus in sain vraünten. Schüschen diizen ista gabést dar tenente Enrico och.

Ear hat gaziighet sùa 'z sain baip ba hat gahaltet au totto 'z sain khint von schiar an jaar.

'Z baip hat vil gagaület, lazzanten net geenan in sain mann; 'z hat galüstet az daü mintzikh zait ba bolaibet, börte nia garivet. Es, gaülanten, hat me khöt: "Federico ich seghe dich net mèar". Dar uffiziel hat gahat de zègharn in inn hèrtze bàdar hat ar net gabellt machan sich séghan von in sain söllanarn.

Dénne hat ar galazzet 'z sain baip so snappan in trenen, badar 'z baip, mettar an hant, hat en gahaltet èrzing vor in rokh; es hat gabellt haltan en nàghane ime.

Dar uffiziel, ane khèeransich umme, ist gant inkhégane me trenen lazzanten 'z baip met an arm garéket auz kégen ime.

Met aname sprungé issar gèt au fan trenen. 'Z erme baip, bolaibet anlòan, hatzich gakhniget in deniidar, saldo gaüilanten. Mintzikh zait darnaach de baibar von andarn uffizielen sain khent me nàghane zo tròostan es un machan ime muut.

Sàndare och saint gabést galéget bia es.

Dar Hans un dar sain pruudar Lino, sainten schüschen in lésten so geenan au fan trenen, habantza gasècht alles dis, un habantza es gapràcht met inàndarn fintz ka Bari.

Zoi saint bolaibet bòzen vun dar muutare bénne saintza gabéest noch püublen.

In dén tag, khòaz ist gabéest dà zo grüusan se.

Abe ka Bari saintza augastaiget fan an schif zo geenan in de greccha èerda.

'Z übargatretach me méere, vor vil alpen jegar, var vil hérte ambia ze habent gapàinet in méarbèa.

'Z ista gabéest och in prigel zo vorkhèmman in anglelanden fàint.

Ammelésten saintza rivaart über fan Greccha.

De division Pusteria hatzich gamöbart zo geenan kégen in fàinten un hat ze gabünnet darnaach vil tage von roase.

Dear tag, vor de bèllasche söllanar, 'z ist gabést vil hérte, un dar battaljon Bassan ist gabést draaten galéget zo haltan èerzig in fàint.

Dar Hans un dar Lino saint gabést alle peede dar draiunzèskhte kompagnien gavüret me kapitan Leone Busin, un galéget mittanàndar in söllanarn vomme tenente Enrico.

Dar Hans ist gabést kaporal major un vüurar von ànara khutten spiùn un met ime ist gabést dar Lino och.

De peede prüdare saint gabést ból gasécht ambìa zoi habent hortan gatant de sain schòllonge. Bénne de draiunzèskhete kompanjia ist riivaart nàghane me fàinte ist ze khent gahaltet zo légançich in schèrme untar antia stéeln.

Dà, dar faff von sòllanarn, hat khöt an bohénnna mìsse un dénné hat ar borichtiget un gabàiget allen.

Garivet de mìsse, dar kapitan Busin hat galéget de sòllanar in alle de zaiten ba ear hat gakhlóobet, un hat ar gaschikhet in Hans mettar sain khutten zo vorsteenar ba börtan logaart de Grecchen.

Dar kapitan Busin hat gakhlóobet in Hans, bizzanten az ear ist gabést an guutar jagar un hat ar gakhànt en vor an valsch bia an vuks bénne jaget in snapp.

Ear anlòan hotte gamöcht rivan diiza prigalot un rizigart arbot.

Bàdar vil palle dar slag hat gahöbet aan plutig.

In antia zaita, de alpen jegar, untar dar stärche von fàinten habantza gamüsst khèeran èerzing an mintzikh.

De zaita bohütet vomme Hans un von sain alpen jegarn hat gahaltet rabàst son dar sòrnekhot von Grecchen, ambìa ear hat galéget de sain khutta untar schèrme hénten in khnòtten asò zoi habent gamüst schiizan une sainan gasècht.

Disa schuul von khrige hat ar galirnet noch jùnge bénne, alle de saaztige, darnaach mittartakh, ka Rotz, bia in allen de lèntar von Bèlloschlant, alle de junge manne habent gamacht an auflirnonge.

Dar slag var noch lèntikh bénne dar tenente Enrico hat garékhét in Lino, ba ist gabést logaart hénten anara stéeln.

Ear hat me gavórschet zo schiizan anlòan bénne ar börte gabést ziichar so snappan in ziil ambìa de khugel barn schiar garivet, un hat me gavórschet ba börte dar sain pruudar Hans och.

Dar Lino hat me ànbortet az dar Hans ist gabést dà, draiskh mèttarn vèrre in de rechte zaita, un mèeront vèrre sainta gabést andare sòllanar.

Dar bispalar gamacht von faintkhugeln hatzich gahört vórambrall un vil saint garivet bidar de khnòtten ba zoi saint gabést logaart.

De Grecchen habent gasècht khemman dà in tenente Enrico; alles in àname stròche, dar Lino un dar tenente saint khent an ziil un saintza bolaibet galéget in deniidar bìa de nattar.

Zoi habent net gahat vorte ambìa in daü zaita ze habentzich gahòrrt zichar.

Dar Lino hette met ime vil hantkhùgale zo nützan bénne dar fàint börte me khent bidar.

In den stunt hatar gasècht in tenente Enrico met an revolver in de hénte, un hat ar gabellt höban zich au vor schiizan; asò dar Lino, met aname zukhe, hat en gaziighet in denidar un hat me khöt: “Hèmmest mögarbar steenan vesten, bar haban vil hantkhùgale zo bohüutan üz”.

De Grecchen bëllnt net khemman hia ka üzandarn asò rénge ambìa ze saint untar schutz vun ügnarn sòllanarn.

Dar tenente Enrico, horranten dise börtar vomme Lino, ist bolaibet galéget in denidar fintsamai ’z fàint vöär ist gabéest garivet.

Klobanten sich aus prigele, odar, man sainan, zo haban gasècht antia grecchar sòllanar dà nàghane, dar tenente Enrico issich gakhniiget metten revolver in de hénte. Dar Lino hat provaart zo haltan en khödanten: “Net asò tenente”. In den stunt hatar gahort an tümmel un gasècht ballan in denidar in sain uffizial.

An fàint khùgala hat en gaslæget in an óoge. Dar tenente ist draaten gastorbet. Dar Lino ist gabést antia métro vèrre von ime un hat gabellt ziighan en nàghane ime, bàdar hötte ar gamacht ’z selbe òart.

Hèmmest ist ar bolaibet anlòan, un hat galuuget in sain höogare ba hat gahat in mostàtz nazz von an striifle von pluute ba, geenanten auz me gaslaget óoge, ist gant abe fintz in montasöol.

In dez baille ’z ist me khent in de sinne in tag bénne ze saint partiart von Brunico.

Ear hat gasècht noch an bòtta dar tenente Enrico ba hat gagrüuset ’z sain baip; un hat ar gahorrt de sain lésten börtar. ’Z baip hat net gabellt lazzan en geenan dehin.

Dar Lino och hat gazüuchet zo haltan en une sainan guut khémmansen drauz; dénne hat ar gasraiget in andarn zòllanarn in tòat vomme tenente Enrico.

Draaten alle de sòllanar habent gabisset. In daü zait dar slag hat dormindart un ist gabést schiar gahàltet au. Dar tenente Enrico ist net rivaart dà anloan, bàdar met vil alpen jegarn. De Griichen habent bostant az de zaila ist gabést vil gastèrchet un asò habentsich gaziighet èertzing.

Vòar az gönge iidar de sunna, dar Hans un dar Lino habent gabéllt gèban an lésten grüüs me sain liibaten tenente ba metme sain muute hat gavüart de sain sòllanar.

Dar Lino met andarn alpen jegarn hat gahat de mòal schult zo lèsan au in ermen tòoten. Ear, in dez maal, hat galummet au de khörpar von sain zbeen khsellen och; òan ist gabést an Stefani von Cismon me Grappa, dar andar an Rungher von Kolfosco.

Bénne ist khent dà dar kapitan Busin, hat ar khöt zomme Lino zo bogràban ze. Dar Lino, machanten diizen órdar, hat gadenkhet in müutaren von peeden ermen sòllanarn. In daü zèlbe òora, in de sain haüsar, saintza zichar gastant baròotanten de inschaine un léganten ze au fan tisch met leeren zaiten von sain sün.

Gabist, in den tag, de sain hèrtzar habent gahat an gazittart ane vorsteenan ambìa. Ze habent vorstànt antìa zait darnaach bénne de pintar saint rivaart in de sain haüsar zo machan ze bizzan in tòate von sain sün.

De peede prûdare Hanz un Lino saint gabést galükhet ambìa habantza gahat nemmindor an skritz, un 'z ist gabést asò vor in gantzen khriig, schön ze saint gabést hortan in mitten in prigeln.

De sain muutar, ba ist gastòrbet bénne ze saint gabést noch khindar, man sainan, hat gabizzet hölfaze un bohütanze.

Vor in muut ba hat gazòoget in den tag, dar tenente Enrico hat galummet an gullana medaja vor in sain bèart, un de kaserma von Brunico ist khent ime ganàmet.

Ente

Lorenzo Graziola | Maria Grazia Gasperi

Variante di Lusérn

Stoap

Un no barte kontàrn
vo kraidarestórdje
(sicharne plétz
oang vo baibarn boda lachan
un du bodo höarst khumman beata);
getritzlt in staige
dar stoap in maul
mercht di tritt
von gebåndra.
Ma i boazte pitt miar
un an daz birsarste
auz an ort
barstomar spèrrn di oang
miar un diar.
Un pittanåndar
vångbar å
an åndarn bege.

Sergio Moratti | Jvonne Gasperi

Variante di Lusérn

Dar staige von bisan

Balde pin gest khinn
di summarloune
hatt gerekht
di dünnen schinkhla
geklänkt abe von
alt knöttate maürle,
schaugante zuar in onkl Håns
(boda, habante vorlört in atn in di khalchgruabe,
izzese gest nå zo rasta vodar stikhl)
er boda moastart in di bröl
obar in lånt, er sèlbart
umgelekk zo nèkkla.
Toal vert saitma obargetiget,
antånto azzar er hatt geklapft pinn Bèppele Haüsle,
i hån drinngekhailt in groaze pumblate khnottn.

Sa soin nidargerodlt
pa staige, azpe 'z lem.

Lorenzo Graziola | Maria Grazia Gasperi
Variante di Lusérn

Betarhintar

stea.
Un moine oang
vonan geschlagate vich
boda innhaltet in beata
betarhintar no vonan gaist
saülnda
di fritzanspitz von reng
åna zo magase darzèrrn.
I böllatme machan
sbalbe
un audrenante di earde
khearn bodrùmm
vo bode pin auzkhent.

Maimeri Lorenzo

Variante dei Draitza Kamòündar

Peste ka bearn

Benje i p gabest an junk, pam sommare, i pi kangat ka'me Paris tze arbotan un tze lirnan iz gareida. An luni, na' an giornalar, hani gasest a puach gaskraibat in belish ime jare 1632. Iz gakoustat nist eibala, i han gaarbotat an bouche tze lhofaz.

Iz hat gareidat undar peste ka Bearn ime jare 1630. De Bouche bo ist kangat hanin bidar galesat un i han vorstanat ta in man r'ist hörtan darseibe. Iz puoch khout ta Costantinopoli hat gatragat de peste undar India tze pringan de siache ka Benerge. Andare hen kout ta Vienna gat gabout borkljofat iz laut tze machan scheidan in merkatan...

Ka Bearn vij mence sain gastorbat un de vrautage sain gabest voulj un de soniar hen gatragat par nast de toate mence ka'me Zevio inj Eitc...

**Francesco Pesavento "Pasch" un "Cale" och |
Angelo Rigon "Lambi" | Franco Rigoni "Zurlo"**
Variante dei Simm Kamòündar

An fabel logaart in mitten an plaatara me pecke

In an zait un in an bëlt net bërre bon i izandarn, ba ognar gadénkhe man bënnan rénghe dar hèart bor mònfan de hòam, de famcja: dar hèart. Bill maaldar gabénkhet, borgànghet umme nach me hèarte so hòrran storje un fabeln: azò, sùntanzich aan de glüte bommi gadénkhe, 's bèmplen bon pensiiren un büurtent fabeln.

Hia kan balle obarn de hooga ebane bon siben komòn, haabantzga gaklóobet ba benne s' prönholtz hat gaskloppet 's bôar hat gabunnet de plaatarn me peck logaart süssen de prénte, dat ze börtan 's gabüart bonnara storja denne gasélt au so alle de loite umme nach me hearte.

Òuna bon diizen storjen hat gaseelt au bonnara bittaba ba hat gaherbighet in mitten de boldar,beldar met honghe zun an conichezun. Ettar morgond dar puube ist gant süssen in pôoemen so lèmman au pronnaholtz, un an tag, ista gabeest galenghernt iidar hattar gazeghet an khutta tabéenen blûdaran obarn an poldrakka. Ear hat galèmmet de zichara un gajükhet an stròach sùa in tabéenen, ear hat gajükhet azò stèrch ba hatar galasset khòone lèntig.

In doi mal ear hat khòt dar muutar ba ist rivaart bor iime de zait so gheenan naach in zain beg so züuchen galükhe ambìa ist gabéest guut töotan an gantzen khutta tabéenen met an stroach anlòan un éar hattar gabóorset so machamme drai cioppen proat bor prìnganje met iime as morganze.

Ear ist gant dehiin siar mòrgħen richte met drai cioppen inn in

sac, oona ar hatze ghèsset umme de sègan óarn, siar mittartag ear hat gahat hùngar noch un hatar ghèsset de sbéente un amme dortünkhalan hatar ghèsset de dràite.

Naach me beeghe hatar borkhèmmet an man ba haten gabóorset ba ear ist gabéest naach gheenan.

- Ich pin darnach züuchan an zaipa bor erbatar un gabènnan 's proat – hat khöt in puube.
- Ail met miar – hat khöt dar andar, - häintenächt du man slaafan inn in dilla un mòrghen brüun ich bill ghèbedich an erbot bor zegan des du pist guut machan.

As morganze dar paur hatten gabuuret aus un hamme galàsset zégan de zaine khüu un hamme khot so pringanten aizan au fan làiten mèeront ròoghe un berre bor lime ba ist nemmear gabeest an puuble.

Ear hamme ordianáart buurenten bóol un dat khòas ghèa da nàgane so mèlchanze. Kan balle de loite hat gaklöbet zenta gabeest antòal mennes ba hat gahat an mestiren bon sbartze streguun.

Dar puube hat net bostant bas machet in streguun, ear machet borliiran de milch in khuun.

Ze hat khöt dat khemmantze aus bóar 's mòrghen richte un benne khèeranze èerzing bor zeinan gamèlkhet, ze habanten nemmear milche.

Ze hat khot diize stregüune, as ear habent gahat anzoal khuu, de zain khuu ghébent alle de milch be de andars habent borliart.

Hatzich gaseelt au bon mennes ba zaint dorkhèmmet in zachen so lemmán dehiin de milch in khuun.

Badar dar ognar armar paur hat net gasnappet debòrte met diizen luughe bor penghele un atte bermorste óora me taaghe hat galúngart zich iidar luuganten in himmel.

Dénne an prókhle de stille ist gabéest gapróchet bónname khròspalan rispaar man zainan bonname büuse odar bonnara satten.

Attarzich dorbéchet un hat gazecht, mèeront büar me graaben, an khoona khutta ööben un lémplen.

So lugantenen an söona un junghe seefarle séefarke ba issich gant nàgane lùstighes badar tréeghe.

Dar puube hat bill gasüuche tuunanzich zegar dar diirna, ba ane tüunans, benne ear hat sostestaart ze hat galüughet in hunte tuunanten bostéenan me hüune haban net ghèerne.

Dar puube benne ist gakheart èerzing boorsanten hia un da hat gabisset ba de dìirna ist gabeest müut un (sorda) hat gahóart nich un ambídar ist gabeest gapochet bomme paure bor de minzing milch gamèlchet den tagh.

As zèa bia 's bill alle de peede habent gasüllighent de langarbeech so rivaaran au ka höghen aizen.

De taaghe darnaach süßen de peede nia ist gabèkselt badar de milch ist gabéest saldo mindor azo ba de paur hat gaklòbet ba in puube hat probaart borkhèeran de diira senkhanzen de milch.

Dar paur hat gaprùghet in puube badar palle hat bostánt ba diizen hat khöt de baarot.

Dar man ist gabeest bill soornig un galùmmet so borhatan.

Ear hat gasiìpet in puube so ghenan nach iime de zelbe nacht.

Zoi zeint gant ka aiza benne zeinza gabest in kuuetraganen naac an sklop.

De sbéen hat gajukhet zich paitanten antòal badar nicht ist gaséghet. Fintz as morghen riicht habentza gazèt an lemples ghéenan nàgane bohenne un trettan ubar in graaben, un denne tajan de milch bon autar in khuun.

Dar paur hat puntaart in skloop, hattar gatúmmel badar antia, ist gant khrómp un.

'S lemples ist bolàibet gabuntetanlòan bonnara satten un metten andars drai ist gabees guut inkéenan.

De peede zeint gakheart hause ist stille, dar kréetzatar jaagar bor haban gabéelt in tümmel un dar puube ambrumme hat gahat debòrte bomme sórnighe me zain biarte.

Pa mitten morgonge benne de zunna ist gabeest hoach de peede zeint gakheart noch ka de aiza so zégan as süßen de khutta ööben bondar seefarle zea gabeest an lemples sòttot.

Rivaartzza da zoi zeghente nich bon bóar zéghet badar zeinzich gatüunzet baar ba de rechte buus bondar dìirna hat gahat an sterches pant alle borplütet.

Dar paur hat bostant bennetzich braan de sbartz tunkhel un dorkhlùpfet issar gakheart hoame de sbeen junghen bolàibent anloan habentzich gazüuchet àus de ooghen òas de àndar bor

an langa sàit fintz ba de diirna hat gahöobet ann lèchalan un bomme zain maule zeint khent aus antia böorte bon an zuuga dat ear hat net gakhant.

Bon dèar tagh de zèltana milch ist gabéest bon nòjame den bóar.

Un èppadan botta mèeront och de puuben zeint gant saldo büar un “*de bolaibane khent hoatan bon iime*”.

Categoria "scolari" sezione "scuola primaria"
Classe II – Scuola primaria di Lavarone - Luserna
Istituto Comprensivo di Folgaria, Lavarone, Luserna
Primo classificato i Variante di Lusérn

Dar sneaflokk

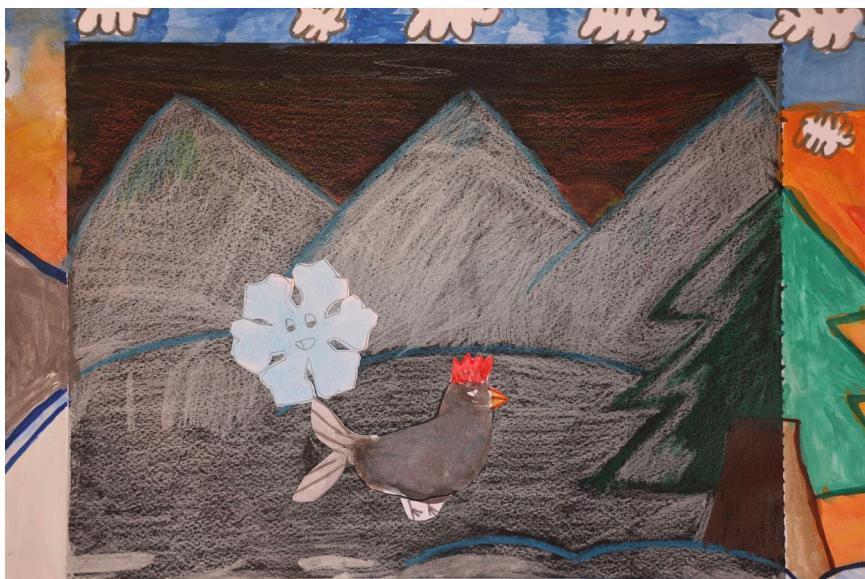

'Z iz bintar , 'z izta dar sneaz un dar bint .
Dar sheaflokk iz atna bokhnan .
Dar sheaflokk bill gian ummar pa bëlt.

Dar bint plast un plast in sneaflokk au atn
spitz vo leve.

Dar sneaflokk postartze atn sbäntz von an
spilhä.

Dar spilhå flattart in MILLEGRUAM.

Dar spilhå möwart in SBÄNTZ un dar sneafloKK
vallt atn VUKS.

Dar VUKS hummart un süacht zo vrèzza atz LUCÉRN.
Dar VUKS bokhennt an HAS un loaften nå.
Dar SNEAFLOKK vallt atz OAR von HAS.

Dar HAS lugartze in a loch ma a FAINA süacht zo
vånganen.

Dar HAS vonkheat ma dar SNEAFLOKK vallt atz
GAR vodar FAINA.

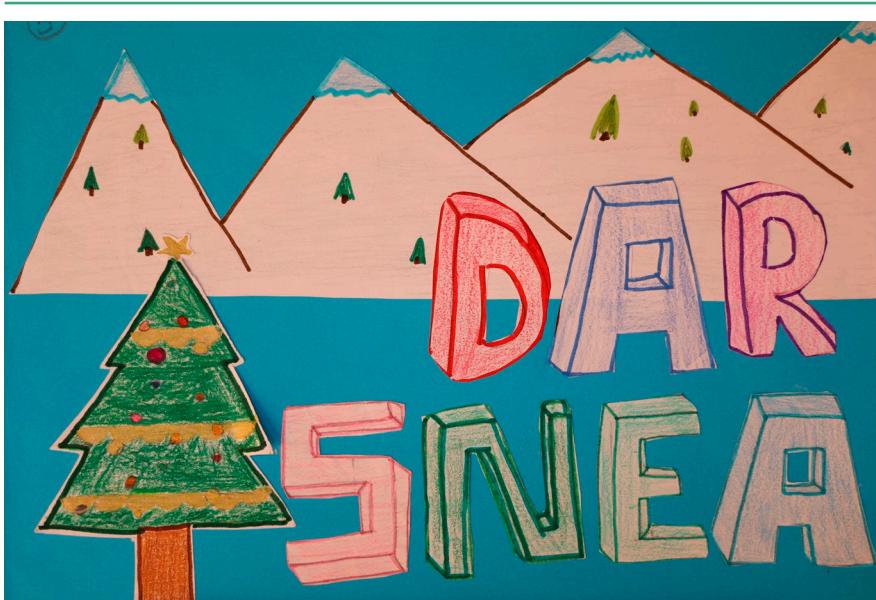
Di faina hummart un süacht zo vrèzza atz Lusérn.
Dar bint plasst starch un dar Sheaflokk rift atn
huat von an sheaminn.
Vo sèm magar seng un khennen alle di kinder von lant.

Categoria "scolari" sezione "scuola primaria"
Classe IV – Scuola primaria di Lavarone - Luserna
Istituto Comprensivo di Folgaria, Lavarone, Luserna

Dar snea

- 1 DAVIDE: I grüazte Anna ! Bia geatz?
ANNA: I grüazte Davide! Gerècht un du?
DAVIDE: Gerècht! 'Z iz bintar un izta dar snea!
ANNA: Geabar auz' z spila un zo macha an sneamânn?
DAVIDE: Ja schümma!
- 2 DAVIDE: Schümma disar sneamân!
ANNA: Ma Davide bia machpar di nas?
DAVIDE: Di nas? Pit nan reble!
- 3 ANNA: Bia machpar di oang?
DAVIDE: Di oang? Pit zboa nuzzan!
- 4 DAVIDE: Habar an huat?
ANNA: Ja, da izta dar huat!
- 5 ANNA: Habar an stèkh?
DAVIDE: Ja, da izta dar stèkh.
- 6 DAVIDE: Habar an schall?
ANNA: Ja, da izta dar schall!

- 7 ANNA: Dar sneamánn íz verte!
DAVIDE: Bi schümma!
- 8 ANNA: I hán an idea: geabar in ferie i un du atnan pèrge?
DAVIDE: Ja, 'z iz a schümmana idea!
- 9 DAVIDE: Bi schümma! I un Anna alumma in ferie!
- 10 DAVIDE: Baz lebar in di valis?
ANNA: A barma pruach!
- 11 ANNA: A barma franel!
DAVIDE: An schall!
- 12 ANNA: A barit!
DAVIDE: Di hángaz!
- 13 ... alz iz boroatet!
- 14 Geabar zo raita!

Categoria "scolari" sezione "scuola primaria"

Patrick Nicolussi Principe

Variante di Lusérn

Dar längez

Dar längez iz khent
pinn gevíspla von kukko in balt,
geabar z'spila auz
uminüm in ünsar haus.

Di pipakån soin auzgeplüadet
in di bisan,
un asó di baizan klökkla o
au att di Obarbisan.

Spetar bartma seng di schüzz
au in Milegrùam,
un di stinkharla
bait vo huam.

Di vögl̄n flattarn un singen auzzalt
un inn in balt,
i o pin luste spilante pitt disar zait
un gianante zo vuaz auz pa Lait.

Samantha Nicolussi Rossi

Variante di Lusérn

Di röasla von bipparn

Ka längez di earstn röasla boda auzplüanen in di bisan hoazan atz belesch “crochi” un azpe biar “sempümmala”, ma niamat mear rüaftze asó. Üsåndarn khindar håmsaz hèrta khött nèt auzonemmase ombrómm dise soinz di roasan von bipparn, roasan boda soin tozze azpe di bipparn.

An tage hánne gevorst moinar altn nona az iz bar ditz vo disan röasla. Si hattmar khött ke balda di khüa hám gevrevézzt dise roasan izzen khent dar pauchbeata. Si hattmar aukontärt bazta iz vürkhent dise djar pittnan diardle inn in Bisele. ’Z djar 1907 au in di Obarhaüsar hatta gelebet a famildja von Möar. Daz khlümmanarste khinn vo zboa djar hatt gehoazt Anna.

Ditz khinn hatt augenump di roasan von bipparn un hattze gelekk in maul. ’Z hatt ågeheft z’stiana letz un iz khent getrakk atz Lusérn kan dokhtur, ma an lestn ’z khinn iz gestorbet.

Vor daz sèll atz Lusérn in khindarn khönsa ke dise soinz di roasan von bipparn, odar von bürm, zoa azzaze nèt aunemmen.

Asó lusanbar hèrta bazta di altn lirnen in khindarn, zoa zo giana vürsnen pezzar in lem.

Mattia Nicolussi Rossi

Variante di Lusérn

Slaf, pòppele, slaf

Slaf, pòppele, slaf
di måmma iz vort na grass,
dar tatta iz in Pömmarlånt
'z Pömmarlånt iz abgeprånn.
Slaf, pòppele, slaf.

Slaf, pòppele, slaf
dar vuks loaft nå in has,
dar has geat au pa vaücht
dar vuks vallt un gaült.
Slaf, pòppele, slaf.

Slaf, pòppele, slaf,
di laüt soin inslæft,
di khatz loaft nå dar maus
in un auz von haus.
Slaf, pòppele, slaf.

Slaf, pòppele, slaf,
di khua vrizzt lai grass,
si süacht an schobar höbe
pittnar baizan öbe.
Slaf, pòppele, slaf.

Classe II – Scuola primaria “N. Valduga” di Terragnolo
Variante di Lusérn

ANGELICA 17

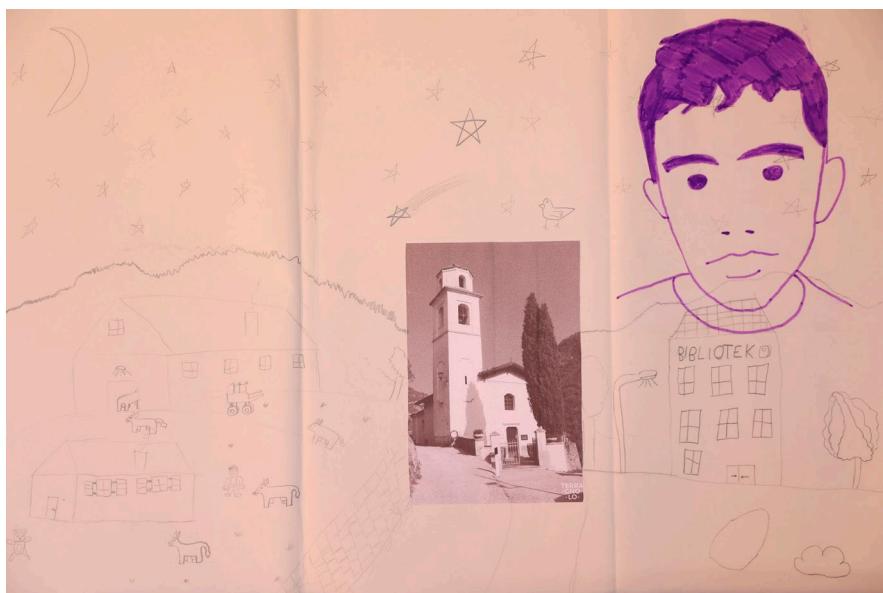
Angelica iz muntersi hatt en hunk un vil prüadar un si iz late.

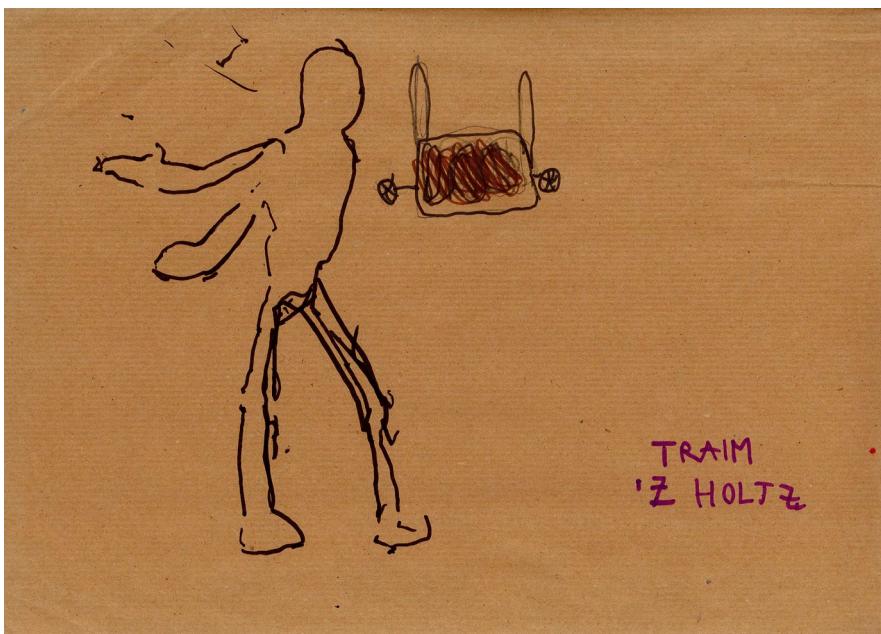
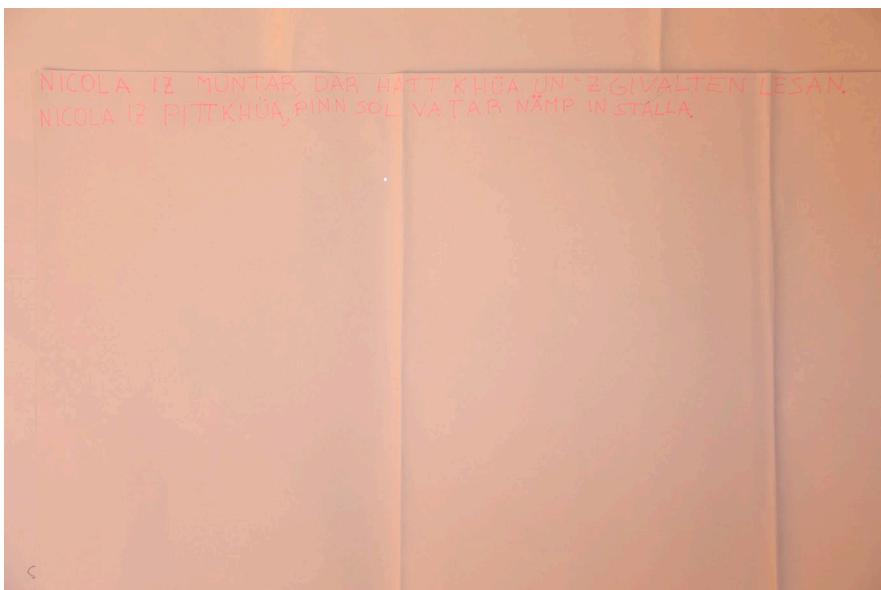

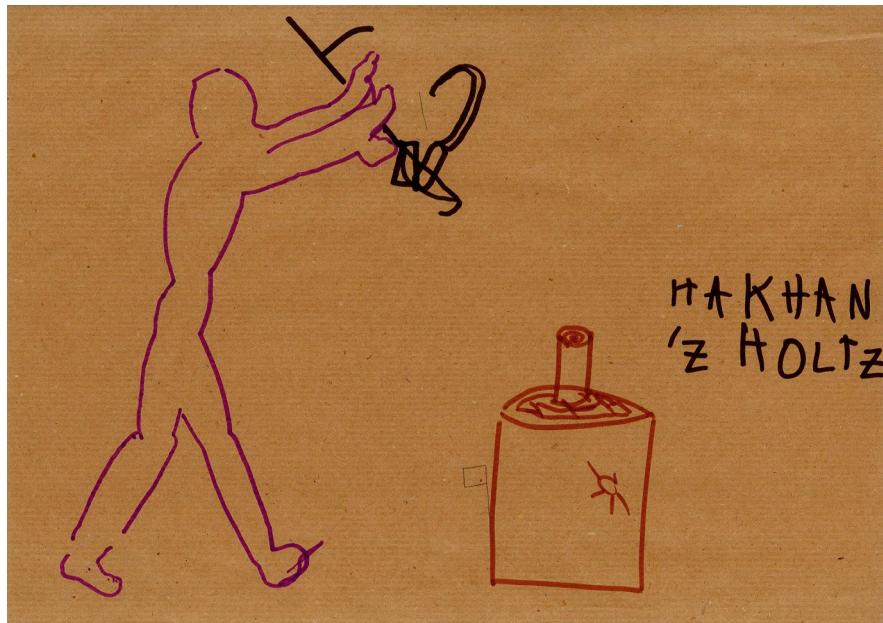
Angelica iz Pitt an Vogel un a billa. Khatzmaan vës changesprünst.

GIULIANA iz KRÄNKH, SI HATT AN HONT UN SI IZ FURBAT
GIULIANA iz PITT AN BORM, AN BOLF AN A AUTO

Tönle
Bintarn

21202220

Marta Martinello

Primo classificato I Variante di Lusérn

Glentzege oang

Tria, 2020

Baldar hatt verte z'arbata, abas spet, izzar gebónt zo giana z'slava. Anvétze, in sèll abas, izzar gånt z'sega azta berat gest eppaz naügez att soi sito web, un hatt gesek ke 'z izta gest eppaz naügez.

Baldar hatt gisek bela foto 'z izta gest khent komentàrt, izzar gånt bahémme zo lesa. «I grüazte. I boaz nèt bia, ma disa foto bodo hast gemacht gedénkhtmar eppaz. Si iz asó schümma! Si hatt di oang boda glentzegen, magastomar khön ber 'z iz daz sèll baibe bodo hast abeginump?»

Er hatt gelekk a hånt obar in obietif, azpe dar tüat hèrta baldar iz vorlórt in soin sinnen..

Tria, 2008

In earst stroach bodar iz vürpasàrt dar tür vodar sèll botége, iz gest lai ombrómm di botege iz gest propio vorå in parkplatz. Si iz gest geradeaù afti tür. Er hatt nèt vorstånt baz vor a botége 'z iz gest ombrómm dar hatt gisek nicht åndarst baz si. Sbartzez längez har, plabe oang, an pumblatn snabl bodo hettast geböllt vången un khüssan bobrall. Vor a migele hattzen ågeschauget si o, un allz iz gest azpe a plitzegar! Ma dar hatt gehatt zo giana.

Von sèll tage vort, izzar pasàrt attavorå dar sèll tür hundartar vert lai zoa zo magase seng. Un iz inngånt o!

Zo khoava sovl sachandar bodar hettat nia genüzt! Lai zoa zo maganar ren. Ma dar iz nia gest guat zo khöda di djüstn börtar.

Di börtar bodar hettatn gemacht glentzegen di oang! Nicht zo tüana.

Inan stroach, izzen khent in sint zo giana zo machanar a foto åna zo lazzase seng, zoa zo haba eppaz boden hettat gedénkht soine glentzege oang. Un asó iz gånt. Dar izzese lugàrt in parkplatz, inan tage bodar hatt gehatt geschafft an matz roasan zo schenkhunar åna zo khödanar bersar hatt geschikht un, balda a pua iz gånt zo tragasar, er, hèrta lugàrt, hatt gemacht di foto.

Poatzan, 2020

Da sèll boda hatt geschrifet attn sito web, hatt gegloabet zo haba gesek soin snabl in da sèll foto. Dena, hattze vorstánt ke 'z hettat gemak soin ombrómm si hettatze geböllt höarn schümma si o azpe daz sèll baibe..

«'Z baibe in di foto iz gest a diarn bode hån gekhennt vor djardar. I hånar geschikht roasan åna zo khöda ke i pinz gest i, lai zoa zo macha da sèll foto, lai z'sega soine oang boda glentzegen.» Hatta respündart dar fotògrafo. Un si iz bahémme gånt z'sega a foto vo imen, affon sito, un izzeze gidénkht ber 'z iz gest!

“Bo soinsa di schlüzzln von auto?”

“Hèrta sèmm!”

“Ah, èkko. I gea, bar sengaz spetar”

“Pait! Lusan, du hast nia geschenkt roasan in an baibe åna zo khöda ke du pistz gest du, nèro?” “Pisto narrat? I mach nia söttane stakhate sachandar!”

“Ja, 'z iz bar. Du machst nia söttane sachandar” Hattze pensàrt antånto azzar iz gest nå zo giana auz pa tür.

**Maria Vittoria Cunico | Paolo Martello Katarnun |
Lauro Tondello Plözar | Francesco Rodeghiero Runz**
Primo classificato | Variante dei Simm Kamòündar

An gaschénk vil gapaitet

Hundart Jaar èrsinkh, in an lèntle vorlóart schüschen in pèrgen ba hat sich noch gaprèchtet an zunga vomme taütsche stemme “dar Simbro”, in an khnopf haüsarn ganamet Tomarine hat galébet an fameja ba hat gatràget in selben namen. De zbeen süne, dar Tita un dar Tante, vóar me èersten un gròozen khriige, saint gant zo àrbatan in de taütsche èrda zo mögan sìcharan in sain alten un in sbéstarlen an stukhe pròat.

In maajen vomme jaare näüntzanhundartbüsame saintza gabést garüufet zo machan de sòllanar un gaschikhett au fan Karso, ambia de vorpòchar von sòllanarn, habent gavörtet az dise jungen vomme taütschen gaprèchte, bòltent net straitan bidar de sain prüdar vondar zungen.

Ze saint gabést galükhet un alle peede saint gakhèart hòam ében ungazùnt.

Nàghane sain hause habent gahèrbiget de Baota, an fameja von scheefarn ba amme bintare saint gant abe in de ébane metten sain schaafen in de saiten von Albaredo d'Adige un Monte Forte d'Alpone vor bintaran auz, paitanten in làngéz, un da habantza vorganget sain profugato och.

Zo luugan naach in ööben ista gabést och de sain tochter ganamet Marioi, an diirna von starchen muut un gabónt zo maataran.

Amme làngaze me jaare näüntzanhundartnaüntzane, khauma aapar, ze hat gabéllt khèeran me sain lante zo séghan déz ba ist gabést bolaibet vomme sain hause.

Ka Brintal, ze ist gabést gahàltet von sòllanarn ba habent gasiüuchet zo haltanan iar zo geenan au in de pèrge, badar ist ze gant vüar kégen sain hause.

Khauma gant auz me staige me “Altentale” déz ba ze hat gasecht ist gabést órran.

‘Z ista gabést tòat, un alle de haüsar gatèkkelt abe, badar, dorstànt, hatze gasècht az sain haus un dez von Tomasine saint gabést noch kastau, de peede anlòan in àllame lante.

Imme jaare naünzanhundart swoanskha amme lésten de profughi habent gamöcht khèeran èrsinkh in sain lant.

De Marioi mettar sain famejen un dar Tante och saint gakhèart hèam.

De böole ist gabürtet schüschen in peeden. Imme jaare naünzanhundart oanunswoanskha habantza sich gamegelt un habent gahat naün süne; òona ist gabést an diirna memme blonden héerdarn, azò hèotar az ze habent gapréart baiz.

Ze ist gabést ganamet Ester, badar alle de lentanar habent ze garüufet Bianca vor dar vèrbe von sain héerdarn.

Garivet zo machan au de naïje haüsar imme lante ista net mear gabést arbot vor de manne. De èkhare habent get mintzich zo èzzan, nemmindor ’z vuutar vor de sachen.

De Bianca hat gatraibet de zait khuusanten de gaasen naach me bege ambia habantza net gahat èrden guutz.

Ze hat nia gahat an gespil un ze hat vil gabéllt zo haban ammindor an tokha.

Dar sain vatar Tante ist gakhèart zo tüunan ’z galébach bia vòar me khriige, déz ist, geenan zo àrbatan in Prussia vor sìcharan ’z gèzzach vor de sain fameja.

Amme naïnte maanot dise arbatar saint gakhèart hèam; dar Tante och ist gakhèart mettanàndar den àndarn un hat gapringet an tokha von celluloide vor de sain liibate tochta.

Khòas man khödan biivel fròa ist gabést ’z diirnle zo seghan amme lesten déz gasénkh.

Ist khent dar bintar un dar khalt och.

An maal bénne dar khalt ist gabést hèftigor odar dar sélbe, de Bianca hat sich galeget naghane me hèarte mettar sain tokhen, ambia ze hat net gabéllt az ze painate den vròst.

Es hat iar gapréart az de bërme börte net ganuukh zo dorbèrmanze, asò ze hat ze gasippet sua noch mèeront in glünen gluten.

In an bâille de tokha ist dorkhent an kùgala vomme vöare un hatzich alla gaprönnet.

De bèakhot ist gabést vil gròaz vor 'z arme diirnle ba in aname stunte hat gasecht dorplitzigan déz ba ze hat gahat liibor.

Ze hat gatraget disen moal stunt met iar vor allez sain galébach.

Valentina Nicolussi Castellan
Terzo classificato I Variante di Lusérn

'Z bëttar von lem

'**Z** hatt getöslt da sèll nacht,
balda tankhl in di stoll,
auz von gröazarste von vazz
hattzeme genump vor di.

'Z hatt gerümlt nå dar bånt
un hatt gevairt di klokk in lånt.

'Z hatt getondart in moi lem,
starch hatta gebermp di sunn,
gestarn hattz gemak dargem,
est gevriartz 'z bazaar in prunn.

'Z hatt geschaurt un hatt geplint,
'z iz gest hoatar un schümma labe,
khalt est izta khent moi bint,
biane bait iz moi auhabe.

Un est havltz hointanacht
un höar ke dar hüml snoll
tüatze offe, an barmen gruaz,
dar bint plast att moi lumì.

Bidar klokng höartma in lånt,
azpe snea khalt khint moi hånt.

Spiegazione in rima del testo cimbro

Meteorologia della vita

Leggera scendeva la pioggia la notte
in cui Frau Pèrtega dalla più grande botte
nella buia caverna per te mi prendeva
e subito le botti lavando sbatteva.

Dall'anfratto di tuoni il suono arrivava
mentre a festa in paese la campana suonava.

Nella mia vita molti gran temporali
ma anche caldi soli eccezionali,
ieri si scalda l'aria montana
oggi ghiaccia l'acqua nella fontana.

Giorni di grandine e forti acquazzoni,
ma anche sereni con buone stagioni,
ora il vento la mia anima smorza
ma la mia quiete pian piano si rafforza.

Stanotte di fiocchi ne scende un mantello
e del cielo sento si apre il cancello,
al mio viaggio mi accingo senza dolore
e della mia fiamma il vento spegne il fulgore.

Ora lenta rintocca la campana in paese
dal di neve freddo le mie mani sono prese.

Willy Nicolussi Paolaz
Quarto classificato I Variante di Lusérn

'Z stördjele von baible in balt

Vor a baila zait, boda niamat neméar gedénkht, in balt obar Lusérn, hatta gelebet a baible in a schümma haüsle pitt holtz. An tage iz gånt in balt zo süacha z'èzza un hatt gevunet pròpio bintsche, a håmpfl sbemm un a håmpfl hennepern. Dar hummar iz gest vil, asó izzese gehnnonk vorå in an groazan lèrch un hatt gepetet di Åndarhailigen. A baila spetar izzese geheft a starchar nebl boda hatt lugårt alle di èlbar uminùm asó 'z baible iz darschràkht balz hatt gehöart a stimme khemmen von nebl boda hatt khött: baz billdo? 'Z baible alóra hatten gevorst: ber pisto du? I pin dar Sambinélo. Liaba seal dar balt iz khent arm, i mach fadige zo venna z'èzza. Dar Sambinélo, baldar hatt gesek ditza baible pinn zeacharn abe pa mustatz, hatt khött: alle di vert bodome rüafst machedar vennen in balt a khutta sbemm. Darnå izta auzkhent di sunn un uminùm in baible soinda gest a khutta sbemm, asó azpe 'z hatta vorhóazt dar Sambinélo.

Sofia Zandarin | Simone Rela

Quinto classificato | Variante dei Simm Kamòündar

An groosa lessiuun

Dar hèrbest bar vil khalt, darnaach me sbéente Khriige: de Hochebene von Slege hat sich gazoget in alla de sain söonekhot met aname sned von vrischen snebe, ba hat gatant schöone de haüsar.

De sachen in de stellar habentsich gabermet schüschen inàndarn, bolaibanten negane un atamanter tréeghe. Hia saint gabést och de famejen ba habent sich gasammelt vor machan filò, paitanten in bintar.

“Morgen vrüun bar bertan geenan vor machan ’z holtz”, hat köt dar Toni, dar biart dar famejen.

Dar Armando, òondar von khindarn meeran jung, ist gabést allar konténte: ar hat gahat liep machan ’z holtz mettar famejen, ében ’z ista gabést vil vrost.

Ze saint gant zo pette palle, un vóar tagez, saintza gant dehin vor geenan in oona vondar èerden mèeront khalt von disame lante: Fiara un Boscosecco, ba saint lentar nàghane me Ortigara perge.

Khent zua da, habantza gahövet àn vazzan abe in bagen un geenan innont in balt, ba habantza gahövet àn hakhan de poomen met groosen khréfte.

Darnach an tabarakh, ze saint gant in an hüttä vor inschainan un vor dorgeenan de nacht, gavüart vomme krèkke me vöare.

De tage saint gant vüar, un dar bago hatsich gavülllet met holtze von mügen, ba muzzte geenan memme treeenen von Slege vor riivan, amme lésten, atte pojatten von dar ébanen, bia daü von Tchénne.

“Bool, hemmest mögabar geenan zo khèeran hèam”, hat kòt dar biart dar famejen.

Alle, dénne, habent galummet au de prokken un saintza partiàart zo kheran abe ka Roan.

‘Z mìndorste khint, dar Armando, ist gabést müude zo tréttan, asò hatar gadénket zo geenan au in bagen, haltanten de vüuze khlemparntent auz me bagen.

Dar viajo ist gabést hèrte von begen me khelte.

Bènne saintza rivaart hèam, alle habent gahöbet àn vazzan abe in bagen. Dar Armando ginget inuntar, bàdar istar gavàllet: ar hat gahat vorlóart de höorige von vüuzen.

Dorkhluffet, hatar gavórschet hölfe in sain vraünte , ba habent en gatraget hèam un habantza gahövet àn bërmaran en laisse laisse, zo machan me löosan èrsinkh de gasunte.

An bocha darnaach, dar Armando ist gakhéart zo trèttan: ar hat gahat galiarnt de lesiuun.

Una grande lezione

Era un autunno molto freddo, dopo la seconda guerra: l'Altopiano di Asiago si mostrava in tutta la sua bellezza con una nevicata di neve fresca, che decorava le case.

Gli animali nelle stalle si scaldavano fra di loro, rimanendo vicini e respirando lentamente, qui c'erano anche le famiglie che si riunivano a fare filò, aspettando l'inverno.

"Domani mattina presto partiremo per fare la legna", disse Toni, il capofamiglia.

Armando, uno dei figli più giovani, era tutto contento: amava fare la legna con la famiglia, anche se era molto freddo.

Andarono a letto presto e, prima dell'alba, partirono per andare in uno dei territori più freddi di questa zona, con temperature come -40 gradi: Fiara e Boscosecco, delle località vicine al Monte Ortigara.

Arrivati lì, iniziarono a scaricare il carretto e a inoltrarsi nel bosco, dove cominciarono a tagliare gli alberi con gran vigore.

Dopo una giornata di lavoro, andarono in un capanno per la cena e per passare per la notte, accompagnati dal crepitio del fuoco.

I giorni passarono e il carretto si riempì di legna di Pino Mugo, che doveva partire con il treno da Asiago per arrivare, infine, alle carbonaie della pianura, come quella di Thiene.

"Bene, ora possiamo partire per tornare a casa", annunciò il capofamiglia.

Tutti, allora, raccolsero gli attrezzi e partirono a piedi, per tornare a Canove.

Il più piccolo, Armando, era stanco di camminare, così pensò di salire sul carretto, tenendo i piedi penzolanti fuori dal carro.

Il viaggio fu duro a causa al freddo.

Quando sono arrivati a casa, tutti hanno iniziato a scaricare il carretto. Armando scese, ma cadde: aveva perso la sensibilità dei piedi.

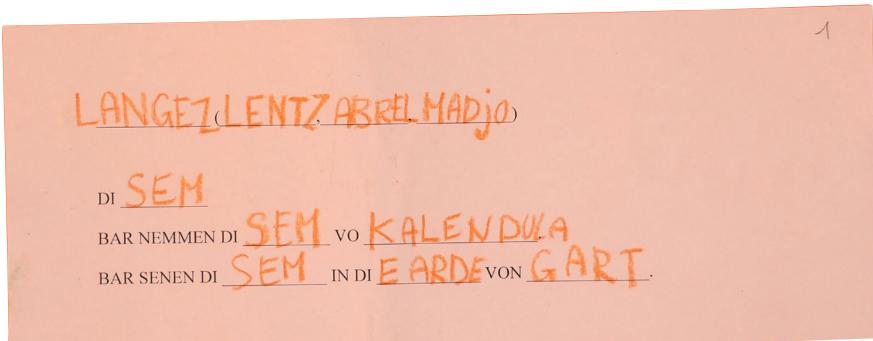
Spaventato, chiese ai familiari che lo portarono in casa e iniziarono a scaldarlo piano piano, per fargli recuperare la salute.

Dopo una settimana, Armando tornò a camminare: aveva imparato la lezione.

Categoria "scolari" sezione "scuola primaria"
Classe II – Scuola primaria di Lavarone - Luserna
Istituto Comprensivo di Folgaria, Lavarone, Luserna
anno scolastico 2021 - 2022
Primo classificato i Variante di Lusérn

Kalendula

2

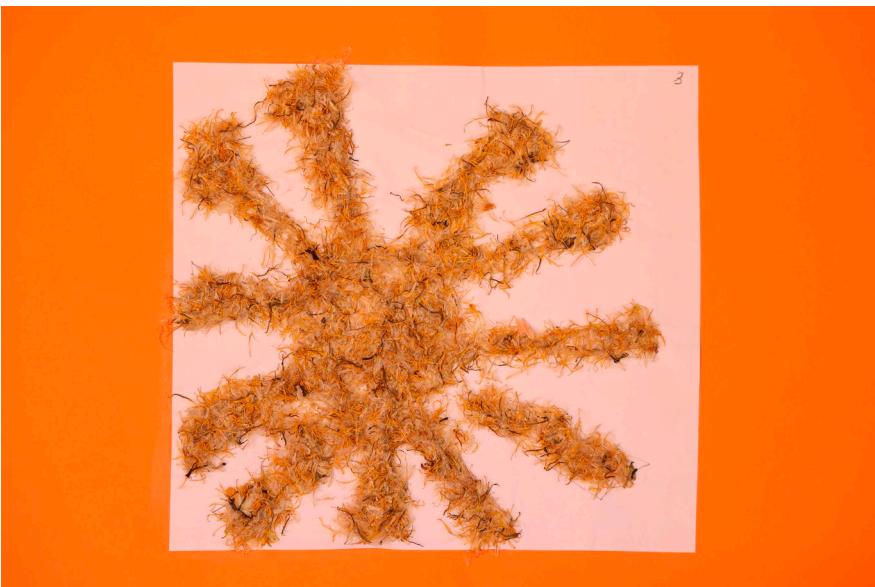
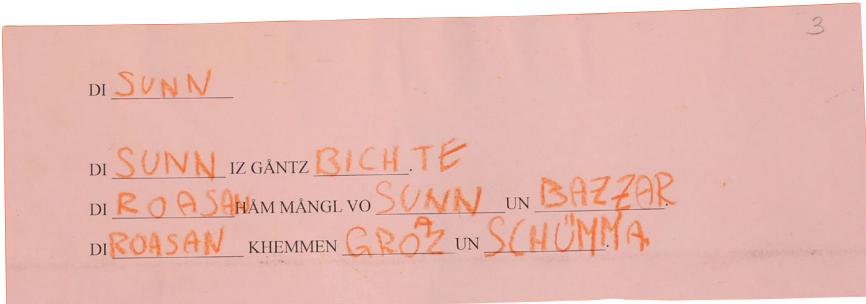
SUMMAR (PRACHANT, HÖBIAT, SNITT)

DI ROASAN

BAR LESAN AU DI ROASAN.

DISE ROASAN HALPARSE VOR IN BINTAR.

4

HERBST (HERBESTMÅNAT BIMMAT/BINTMÅNAT)

DI SEM

DI ROASAN UN DI SEM SOIN DURR

BAR LESAN AU DI DURRN SEM

DISE SEM HALPARSE ZO SENA KA LANGEZ?

5

BINTAR KRISTMANAF HOCHHACHHORNUNG

DI SALBE

BAR NEMMEN DI ROASAN VON SUMMAR

BAR NEMMEN ÖL UN DI ZERA VO PALBE

BAR MISCHAN IN DI FÄHN UN MACHAN DI SALBE

Auzgedrukht in kristmånat von djar 2023
Finito di stampare nel mese di dicembre 2023